

vlaams.
vredesinstituut

2009

JAARVERSLAG

2009

J A A R V E R S L A G

Inhoudstafel

	VOORWOORD	5
1	WAPENHANDEL EN -PRODUCTIE	9
1.1	Jaarrapport over de Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweeërlei gebruik	11
1.2	Onderzoek naar vuurwapens in België	16
1.3	Voortdurende opvolging van ontwikkelingen op Europees niveau	16
1.4	Tussenhandel in wapens en dual-use goederen: internationaal kader en Belgisch controleregime in kaart gebracht	17
1.5	Bewapeningspatronen en conflictdynamieken	18
1.6	Nederlandse samenvatting van het SIPRI Jaarboek 2009	18
2	VREDE EN SAMENLEVING	21
2.1	Onderzoek naar de actuele staat van de buitenlandberichtgeving	22
2.2	Herinneringseducatie in het Vlaamse onderwijs	25
2.3	Vredesopvoeding	27
2.4	Jongeren en geweld	28
3	ONDERSTEUNING VAN HET PARLEMENTAIRE WERK	29
3.1	Betrokkenheid bij parlementaire activiteiten	30
3.2	Advies	32
3.2.1	Adviezen bij voorstellen van decreet inzake wapenhandel	33
3.2.2	Advies ter bevordering van de buitenlandberichtgeving in de Vlaamse media	35
3.2.3	Memorandum voor de Vlaamse en Europese verkiezingen	37
3.3	Documentatiecentrum	39

4	EVALUATIERAPPORT VAN DE WETENSCHAPPELIJKE RAAD	41
4.1	Voorwoord	42
4.2	Methodologie	43
4.3	Algemene bemerkingen	44
4.4	Bemerkingen bij de onderzoeksrapporten, achtergrond- en adviesnota's	46
4.4.1	Onderzoeksrapporten	46
4.4.2	Achtergrondnota	49
4.4.3	Adviesnota's	49
4.5	Dankwoord	51
5	HET INSTITUUT	53
5.1	Situering	54
5.2	De Raad van Bestuur	56
5.3	De Wetenschappelijke Raad	58
5.4	Het Wetenschappelijk Secretariaat	59
5.5	Externe relaties	60
5.5.1	Netwerk	60
5.5.2	Evenementen	63
5.5.3	Communicatie	66
5.5.4	Het Vredesinstituut in de pers	67
5.5.5	Publicaties in externe fora	69
6	FINANCIEEL VERSLAG	71

7	PUBLICATIES 2009 - OVERZICHT	75
7.1	Nederlandse publicaties	76
7.2	In het Engels vertaalde publicaties	78

Voorwoord

In 2009 maakte het Vlaams Vredesinstituut zijn vierde werkjaar vol als paraparlementaire instelling bij het Vlaams Parlement. Net zoals de voorbije jaren waren de decretaal vastgelegde opdrachten van het instituut daarbij richtinggevend: onderzoek, advies, documentatie en voorlichting.

Het Vredesinstituut consolideerde zijn twee onderzoeksprogramma's: Wapenhandel en –productie en Vrede en samenleving. Die twee pijlers werden verder uitgebreid en de onderzoeksbasis werd verbreed. Binnen het programma wapenhandel en –productie is het jaarrapport van het instituut over de Vlaamse wapenhandel intussen uitgegroeid tot een referentie, en is de presentatie ervan het uitgelezen moment om Vlaams volksvertegenwoordigers, pers en publiek op de hoogte te brengen van wat er reilt en zeilt inzake wapenhandel op Vlaams, Belgisch en Europees vlak. Verder werd ook in 2009 veel aandacht besteed aan de Europese ontwikkelingen inzake exportcontrole en een geliberaliseerde defensiemarkt, en werd onderzoek naar vuurwapens in België en naar tussenhandelactiviteiten op de rails gezet.

Met onderzoek in de pijler Vrede en samenleving informeerde het Vredesinstituut het politieke en maatschappelijke debat over een aantal concrete thema's. Het debat over de media en hun rol in de samenleving laat al geruime tijd op en het Vredesinstituut leverde een relevante bijdrage met een lijvig en diepgaand onderzoek naar de actuele staat en de impact van buitenlandberichtgeving. Dit onderzoek en een advies terzake werden gepresenteerd in de Commissie Media van het Vlaams Parlement. Ook binnen een van de andere belangrijke Vlaamse bevoegdheidsdomeinen, onderwijs, bracht het Vredesinstituut thema's inzake vrede en geweldpreventie onder de aandacht, met name herinneringseducatie en vredesopvoeding.

Wat zijn adviesopdracht betreft, bracht het Vredesinstituut op vraag van het Vlaams Parlement advies uit bij een aantal voorstellen van decreet. Daarnaast heeft het instituut in de aanloop naar de regionale en Europese verkiezingen van juni 2009, aandachtspunten naar voor geschoven voor het parlementaire werk in de legislatuur 2009-2014. Drie werkdomeinen werden daarbij onder de aandacht gebracht: vrede kan je leren, vrede en economie en Vlaanderen in de wereld. Het Vredesinstituut lichtte zijn onderzoek en advies toe in verschillende parlementaire commissies, waaronder de Subcommissie Wapenhandel, de Commissie Onderwijs en de Commissie Buitenlands Beleid.

De Raad van Bestuur, samengesteld uit experts en vertegenwoordigers van de fracties van het Vlaams Parlement, de universiteiten, de socio-economische actoren en de vredesbeweging, zorgt ervoor dat het Vredesinstituut de vinger aan de pols houdt van actuele ontwikkelingen in maatschappij, wetenschap en politiek, en dat zijn advies en onderzoek verzekerd is van een breed maatschappelijk draagvlak. Ook de Wetenschappelijke Raad speelt een belangrijke rol in de werking van het instituut: het evaluatieverslag van het panel internationale deskundigen werd toegevoegd aan dit jaarverslag.

In voorliggend jaarverslag wordt de ontwikkeling van het Vredesinstituut in 2009 concreet geduid. Een eerste luik licht de inhoud van het werk van het Vredesinstituut toe: de onderzoeksprogramma's, de ondersteuning van het parlementaire werk en een evaluatierapport. Het tweede deel van dit jaarverslag geeft een overzicht van de belangrijkste organisatorische evoluties van het instituut.

Het Vredesinstituut blikst vooruit om zijn werk als paraparlementaire instelling verder uit te bouwen: met wetenschappelijk onderbouwde activiteiten die kaderen in een langetermijnvisie, gegronde adviezen formuleren, het Vlaams Parlement en burgers gedegen voorlichten en de democratische werking van de Vlaamse instellingen versterken. In 2010 zal een nieuw samengestelde Raad van Bestuur zich buigen over een volgend strategisch plan dat zal richting geven aan deze verdere ontwikkeling. Het Vredesinstituut zet zich verder in om als onderzoeksinstelling bij het Vlaams Parlement – met hoge kwaliteitsstandaarden en in dialoog met stakeholders – een bijdrage te leveren tot een meer vredevolle Vlaamse en mondiale samenleving.

Tomas Baum
Directeur

Wapenhandel en -productie

Het Vlaams Vredesinstituut onderzoekt in zijn programma 'Wapenhandel en -productie' het nationale en internationale juridische kader voor buitenlandse wapenhandel en volgt de evoluties van de wapenproductie en -handel in Vlaanderen. Het onderzoek van het Vredesinstituut richt zich onder meer op het internationale juridische kader van de regionale bevoegdheid voor de controle op buitenlandse wapenhandel. Als lid van internationale organisaties en regimes heeft het federale België heel wat verplichtingen en verbintenissen inzake controle en rapportering. Die internationale context wordt van dichtbij gevolgd en het belang ervan voor het Vlaams beleid wordt geduid. Daarnaast wordt het huidige controlebeleid (licentiebehandeling en rapportering) tegen het licht gehouden en schetst het Vredesinstituut het profiel van de buitenlandse handel in militaire goederen en defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen.

In het voorjaar van 2009 publiceerde het Vredesinstituut naar jaarlijkse gewoonte een jaarrapport met cijfers, analyses en duiding bij de ontwikkelingen inzake wapenhandel tijdens het voorbije jaar. Niet alleen de vergunde handel in militair materieel, maar ook de Vlaamse export van producten voor tweëerlei gebruik (*dual-use*) wordt daarin tegen het licht gehouden. De in het jaarrapport opgenomen analyses zijn het resultaat van voortdurend onderzoek doorheen het jaar.

Op vraag van het Vlaams Parlement bracht het Vredesinstituut advies uit bij drie voorstellen van decreet. Het onderzoekswerk dat het instituut sinds 2006 verricht binnen het programma Wapenhandel en -productie vormde de basis voor deze adviezen. Daarnaast volgde het vredesinstituut de actuele ontwikkelingen in het Europees beleid inzake wapenhandel op de voet. Ook internationaal speelde het instituut daarmee kort op de bal, wat onder meer resulteerde in bijdragen over het 'Europese defensiepakket' en over de rol van tussenhandel (*brokering*) op de COARM-NGO meeting die op 19 november 2009 werd georganiseerd in Brussel door het Zweedse voorzitterschap van de EU en Saferworld, SIPRI, Swedish Fellowship of Reconciliation, Swedish Peace and Arbitration Society en GRIP.

Details over publicaties, netwerking en activiteiten binnen dit onderzoeksprogramma zijn terug te vinden in het tweede luik van dit jaarverslag. In wat volgt, worden opzet en invulling van het onderzoekswerk per project geduid.

1.1

Jaarrapport over de Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweeeërlei gebruik

Het Vredesinstituut publiceert elk voorjaar een jaarrapport met cijfers, analyses en duiding bij de ontwikkelingen inzake wapenhandel tijdens het voorbije jaar. Het jaarrapport 'Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweeeërlei gebruik 2008' bevat de cijfers met betrekking tot in- uit- en doorvoer van militair materieel in 2008 en een analyse van die cijfers. Daarnaast wordt in het jaarrapport 2008 een analyse van de Vlaamse export van goederen voor tweeeërlei gebruik gemaakt.

Militair materieel

Sinds de regionalisering van de bevoegdheid voor de controle op de buitenlandse wapenhandel in de zomer van 2003, zijn de drie Belgische gewesten bevoegd voor het beleid inzake in-, uit-en doorvoer van militair materieel. De Vlaamse overheid brengt jaarlijks en halfjaarlijks aan het Vlaams Parlement verslag uit over de goedgekeurde en geweigerde vergunningsaanvragen. Daarnaast publiceert de Dienst Controle Wapenhandel ook maandrapporten. In het jaarrapport van het Vredesinstituut worden op basis van deze beschikbare cijfers de aanvragen voor Vlaamse in-, uit-en doorvoervergunningen voor militair materieel geanalyseerd. Daarbij worden niet enkel de totaalcijfers behandeld, maar wordt ook een gedetailleerde analyse gemaakt van de aard en bestemming van deze handel.

In 2008 werden door de Vlaams Regering 430 vergunningen uitgereikt voor de *invoer* van militair materieel in Vlaanderen. Deze invoervergunningen hadden een gezamenlijke waarde van 107,8 miljoen euro. Deze cijfers voor 2008 betekenen een sterke stijging van de Vlaamse wapeninvoer: in 2007 werden 276 invoervergunningen uitgereikt ter waarde van 65,9 miljoen euro. In 2008 steeg het *aantal* vergunningen van de vergunde Vlaamse wapeninvoer dus met 60% tegenover 2007, en de *waarde* met 50%. De oorzaak van de stijging in de *waarde* van vergunningen voor wapeninvoer is een beperkt aantal erg waardevolle invoervergunningen voor voornamelijk Franse en Israëlische vuurgeleidingssystemen bestemd voor de Vlaamse defensiegerelateerde industrie, met in hoofdzaak het Belgische leger als gerapporteerde eindgebruiker. De vergunde Vlaamse wapeninvoer bestond, naast vuurgeleidingssystemen, vooral uit (onderdelen van) militaire voertuigen, en kleine en lichte wapens en bijhorende munitie.

De voorbije jaren deed zich in Vlaanderen een opvallende stijging voor, wat betreft de waarde van vergunde invoer van kleine en lichte wapens en aanverwant materieel. Tussen 2005 en 2008 steeg de waarde van de vergunde invoer van deze producten van 5,4 naar 13,4 miljoen euro. Vooral de waarde van de ingevoerde munitie is op spectaculaire wijze toegenomen: van 1,7 miljoen euro in 2005 tot 9,1 miljoen euro in 2008. Verder valt op dat ook de waarde van de vergunde invoer van geweren, revolvers en soortgelijke kleine en lichte wapens in 2008 verdubbeld is ten opzichte van 2005. Deze vergunningen zijn in hoofdzaak bestemd voor handelaars.

Voor de *uitvoer* van militair materieel vanuit Vlaanderen werden in 2008 256 vergunningen, met een gezamenlijke waarde van 240 miljoen euro, uitgereikt. Het *aantal* uitgereikte exportlicenties is in 2008 sterk gestegen ten opzichte van de voorgaande jaren, met 40% in vergelijking met 2007. Na twee opeenvolgende jaren van een gestegen *waarde* van de vergunde wapenexport, lag deze waarde in 2008 ongeveer 10% lager dan in 2007. De belangrijkste oorzaak voor deze daling is de sterke afname van de waarde van de vergunde uitvoer van militaire voertuigen en hun onderdelen (naar het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland) en van vuurleidingssystemen (naar India).

De Vlaamse vergunde wapenexport bestond in 2008 voornamelijk uit visualisatieschermen (36% van de waarde) en militaire elektronica (32% van de waarde), samen goed voor meer dan twee derde van de waarde van de vergunde wapenexport in 2008. Andere belangrijke militaire exportproducten zijn bijvoorbeeld vliegtuigonderdelen, vuurleidingssystemen en beeldvormingsapparatuur. De vergunde wapenexport gaat voornamelijk naar Europa, Amerika en Azië. De top-5 van bestemmingslanden bestaat uit de Verenigde Staten, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en India.

De helft van alle uitvoervergunningen die in 2008 werden uitgereikt, hadden als laatst gerapporteerde gebruiker de krijgsmacht van een land, terwijl ongeveer 40% bestemd was voor de (defensiegerelateerde) industrie van een land. In termen van *waarde* was meer dan 70% van de Vlaamse vergunde wapenexport in 2008 bestemd voor de buitenlandse industrie. Het spreekt voor zich dat de (defensiegerelateerde) industrie niet de uiteindelijke eindgebruiker zal zijn van het Vlaams militair materieel: nadat de Vlaamse goederen worden ingebouwd in grotere wapensystemen, worden deze wapensystemen verkocht aan derden, mogelijk in een ander land. Dat betekent dat bij bijna driekwart van de Vlaamse wapenexport de uiteindelijke eindgebruiker tijdens de Vlaams vergunningsprocedure niet bekend is, en dat de Vlaamse overheid de beslissing en de verantwoordelijkheid met betrekking tot de eventuele wederuitvoer en het uiteindelijke eindgebruik overdraagt aan de overheid van het land van bestemming.

In 2008 werden 24 vergunningen, met een gezamenlijke waarde van 235,9 miljoen euro, voor *doorvoer* van militair materieel uitgereikt door de Vlaamse Regering. Gezien de specifieke aard van doorvoer (soms erg grote vrachten) en het beperkt aantal vergunningen, schommelt de *waarde* van de vergunde doorvoer jaarlijks sterk. Zo is de hoge waarde van de vergunde doorvoer in 2008 (meer dan zes maal zoveel als in 2007) vrijwel volledig toe

te schrijven aan één doorvoervergunning, meer bepaald een vergunning ter waarde van 217,8 miljoen euro voor de doorvoer vanuit Zwitserland via Vlaanderen van kannonnen, munitie voor zware wapens en wapenvizieren bestemd voor Saoedi-Arabië. Een betere indicator dan waarde voor evoluties op vlak van doorvoer is het jaarlijkse *aantal* uitgereikte vergunningen. In 2008 zijn 50% meer doorvoervergunningen uitgereikt dan in 2007. Deze vaststelling neemt echter niet weg dat zich over de jaren heen in Vlaanderen een sterk dalende trend van het aantal uitgereikte doorvoervergunningen voordoet: van 136 doorvoervergunningen in 1999 naar slechts 24 in 2008.

Wat trends en evoluties betreft, is uit het jaarrapport over de Vlaamse buitenlandse wapenhandel in 2008 gebleken dat de omvang en aard van de Vlaamse wapenuitvoer niet fundamenteel gewijzigd is ten opzichte van de voorbije jaren. Wat de *invoer* van wapens betreft, is in 2008 de trend bevestigd van een stijging in het aantal uitgereikte Vlaamse vergunningen, zowel wat de waarde als het aantal betreft. De vergunde *doorvoer* van militair materieel via Vlaanderen is ook in 2008 opvallend laag en bevestigt zo een sterke daling die reeds in 2000 werd ingezet.

Producten voor tweeërlei gebruik

Producten voor tweeërlei gebruik zijn niet speciaal voor militaire doeleinden ontwikkeld, maar kunnen eventueel wel een militaire toepassing hebben. Uit veiligheidsoverwegingen wordt ook de handel in deze goederen gecontroleerd. De procedure voor het behandelen van vergunningsaanvragen voor de handel in goederen voor tweeërlei gebruik, verloopt in Vlaanderen gelijk met die voor vergunningsaanvragen voor wapenhandel, d.i. via de Dienst Controle Wapenhandel en de bevoegde minister. In het Vlaamse controlesysteem hebben goederen voor tweeërlei gebruik in principe een burgerlijke eindgebruiker. Als de gebruiker militair is, valt de handel immers onder de *catch-all* clause, en wordt het goed als een militair product beschouwd. Elke maand publiceert de Dienst Controle Wapenhandel van het Vlaamse Gewest een rapport met daarin een overzicht van de uitgereikte en geweigerde uitvoer- en doorvoervergunningen voor deze producten voor die maand. In zijn jaarrapport analyseerde het Vredesinstituut op basis van die cijfers de aanvragen voor Vlaamse uitvoer- en doorvoervergunningen voor goederen voor tweeërlei gebruik in 2008.

Bij de gemaakte analyse is het belangrijk op te merken dat een groot deel van de handel in goederen voor tweeërlei gebruik vrij is (binnen de EU) of via een communautaire algemene vergunning loopt (met een aantal andere geïndustrialiseerde landen). Voor die handel worden geen vergunningen uitgereikt door de Vlaamse overheid en die transacties zijn dan ook niet opgenomen in de in het rapport gepresenteerde analyses.

In Vlaanderen worden twee types van vergunningen voor de uitvoer van goederen voor tweeërlei gebruik uitgereikt: individuele en globale uitvoervergunningen. Terwijl individuele uitvoervergunningen betrekking hebben op een welbepaalde individuele transactie (de export van welbepaalde goederen naar een welbepaalde bestemming), hebben globale vergunningen dit niet. Met een globale vergunning kan een Vlaamse exporteur een aan-

tal vooraf bepaalde goederen uitvoeren (binnen de waarde van de vergunning) naar de landen die zijn opgenomen in de vergunning. Doordat de exporteur meestal onbeperkt kan uitvoeren naar alle in de vergunning vermelde landen dienen de waarden die worden vermeld in de globale vergunningsaanvragen te worden beschouwd als potentiële maximumbedragen.

In 2008 werden 92 *individuele uitvoervergunningen* voor goederen voor tweemaal gebruik uitgereikt door de Vlaamse Regering. Deze individuele vergunningen hadden een gezamenlijke waarde van 126,2 miljoen euro. Verder werden ook 43 *globale uitvoervergunningen*, met een gezamenlijke waarde van ongeveer 1,1 miljard euro, uitgereikt in 2008. Met een totale waarde van 126,2 miljoen euro lag de vergunde export van goederen en technologie voor tweemaal gebruik waarvoor individuele exportlicenties werden aangevraagd in 2008 beduidend lager dan in 2007 (245,5 miljoen euro). In 2008 werden met name voor de export van nucleair materiaal (-76,4 miljoen euro) en chemisch een aanverwant materiaal (-43,5 miljoen euro) voor een beduidend lagere waarde individuele vergunningen uitgereikt. De *waarde* van de globale vergunningen, die zoals reeds vermeld een potentiële waarde betreft, bleef in 2008 vrij stabiel, al valt op dat het *aantal* uitgereikt globale exportlicenties voor deze goederen en technologie voor tweemaal gebruik sterk steeg (van 30 in 2007 naar 42 in 2008).

Individuele vergunningen voor de export van goederen voor tweemaal gebruik vanuit Vlaanderen hadden in 2008, net als in 2007, voornamelijk betrekking op twee types van producten: nucleaire goederen en chemisch en aanverwant materiaal. Deze twee types van producten stonden samen in voor meer dan 80% van de waarde van de vergunde export in 2008. De meeste *globale vergunningen* die in Vlaanderen worden aangevraagd voor de export van goederen voor tweemaal gebruik hebben betrekking op allerlei chemisch en aanverwant materiaal, of op producten en systemen voor telecommunicatie en informatiebeveiliging, naast een breed gamma aan andere producten.

Het belangrijkste continent van bestemming van goederen voor tweemaal gebruik die met individuele vergunningen worden uitgevoerd, was in 2008 Azië. De helft van de vergunde waarde van de export met individuele vergunningen (63,8 miljoen euro) was bestemd voor Aziatische landen. Ook voor Europa werden veel individuele vergunningen uitgereikt, die allemaal betrekking hadden op nucleair materiaal, gezien het verkeer van andere goederen voor tweemaal gebruik binnen de Europese Unie in principe vrij is. De top-5 van bestemmingslanden met individuele vergunningen bestond in 2008 uit China, Frankrijk, Iran, Duitsland en Israël.

Bestemmingslanden voor globale vergunningen zijn moeilijker te omschrijven gezien de aard van de vergunning: gemiddeld telde een globale Vlaamse exportlicentie voor goederen voor tweemaal gebruik in 2008 meer dan 11 potentiële bestemmingslanden.

In 2008 werden twee vergunningen voor de *doorvoer* van goederen voor tweeeërlei gebruik uitgereikt door de Vlaamse Regering. In 2007 werd geen enkele doorvoervergunning uitgereikt.

Gezien de aard van de regelgeving inzake handel in goederen voor tweeeërlei gebruik en het toegepaste vergunningsstelsel, is het niet evident om een beeld te schetsen van de uit-en doorvoer van dergelijke goederen. In het jaarrapport van het Vredesinstituut werd het beschikbare cijfermateriaal dan ook samengebracht en geanalyseerd binnen een strikt en beperkt methodologisch kader. Uit de analyses bleek dat in 2008 een stuk minder individuele vergunningen werden uitgereikt voor de uitvoer van goederen voor tweeeërlei gebruik, terwijl de uitvoer via globale vergunningen vrij stabiel bleef. Gezien pas in 2007 gestart werd met de rapportage over het Vlaams vergunningsbeleid inzake handel in goederen voor tweeeërlei gebruik, wordt het slechts de komende jaren mogelijk om evoluties en trends op langere termijn vast te stellen.

Hoewel vaak hoogtechnologisch van aard en niet altijd gepercipieerd als ‘wapen’, zijn vergunningplichtige goederen geen alledaagse of onschuldige producten, getuige ook de Europese en internationale aandacht voor een wetgevend kader en performante controle. Door hun militair gebruik of mogelijk militaire toepassing heeft de handel in deze goederen belangrijke implicaties voor de veiligheid van Vlaanderen en Europa, en voor het welzijn van burgers overal in de wereld. De handel in militair materieel en producten voor tweeeërlei gebruik, het bijhorende vergunningbeleid en de gemaakte afwegingen verdienen dan ook de nodige aandacht. Met de publicatie van zijn jaarlijks rapport over wapenhandel wil het Vredesinstituut een instrument aanreiken dat bijdraagt tot een versterking van de parlementaire controle op – en het maatschappelijke debat over – de Vlaamse buitenlandse wapenhandel en de export van goederen voor tweeeërlei gebruik.

Meer informatie

Vlaamse Buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweeeërlei gebruik 2008 (onderzoeksrapport)

Auteur: Nils Duquet

Brussel, 17 maart 2009 - ISBN 9789078864196 -178p.

1.2

Onderzoek naar vuurwapens in België

In zijn jaarrapport over de Vlaamse buitenlandse wapenhandel in 2008, stelde het Vredesinstituut vast dat zich de voorbije jaren in Vlaanderen een opvallende stijging voordeed met betrekking tot de waarde van vergunde invoer van kleine en lichte wapens en aanverwant materieel. Tussen 2005 en 2008 steeg de waarde van de vergunde invoer van deze producten van 5,4 naar 13,4 miljoen euro. De invoer van munitie nam op spectaculaire wijze toe: van 1,7 miljoen euro in 2005 tot 9,1 miljoen euro in 2008. De vergunde invoer van geweren, revolvers en soortgelijke kleine en lichte wapens was in 2008 verdubbeld ten opzichte van 2005.

Deze onderzoeksresultaten leidden tot vragen en debat in het Vlaams Parlement, en het Vredesinstituut startte in 2009 een onderzoeksproject om de cijfers aan te vullen en diepgaander te analyseren, en de juridische en maatschappelijke context te schetsen. Dit project loopt van september 2009 tot september 2010.

1.3

Voortdurende opvolging van ontwikkelingen op Europees niveau

Sinds 2008 zijn op Europees niveau initiatieven van kracht om de Europese defensiemarkt te harmoniseren en te liberaliseren. Daartoe werd een nieuw wettelijk kader gecreëerd voor de handel in militair materieel binnen de EU, en voor overheidsopdrachten inzake veiligheids- en defensieproducten. Dit zogenaamde 'Europese defensiepakket' bevat twee verordeningen die in 2011 dienen geïmplementeerd te zijn in de lidstaten. Deze initiatieven op Europees niveau hebben belangrijke gevolgen voor het Vlaamse beleid inzake wapenhandel en voor de Vlaamse defensie-industrie. Het Vredesinstituut bleef in 2009 dan ook van nabij de Europese ontwikkelingen volgen.

Meer informatie

Depauw, S. (2009), Het Europees beleid inzake wapenhandel: de EU als voorvechter van vrede en veiligheid of als katalysator voor economische groei, *Internationale spectator*, 63, nr.11, 578-583

1.4 Tussenhandel in wapens en dual-use goederen: internatio- naal kader en Belgisch controle- regime in kaart gebracht

In 2009 werd bekend gemaakt dat de beruchte Belgische wapenhandelaar Jacques Monsieur in de VS voor de rechter moest verschijnen wegens illegale wapenhandel naar Iran. Ondanks de reputatie van *'the fox'* als notoire wapenhandelaar en tussenhandelaar zou het de eerste keer zijn dat hij wegens het uitvoeren van of het bemiddelen bij illegale wapenhandel, effectief achter de tralies gaat. Voor de vermeende illegale wapenhandelactiviteiten die hij vanaf de jaren '90 als *middleman* vanuit België ondernam, is het Belgische gerecht er nooit in geslaagd hem te berechten. Meerdere rapporten en publicaties benadrukken de moeilijkheid om malafide tussenhandelaars te vervolgen. In verschillende internationale fora heeft men dan ook initiatieven ontplooid om een greep te krijgen op het aspect tussenhandel binnen de bredere problematiek van de controle op wapenhandel.

Het Vlaams Vredesinstituut startte in 2009 een onderzoek dat de internationale initiatieven inzake controle op tussenhandel in kaart brengt. Het gaat daarbij om juridisch of politiek bindende afspraken, goede praktijken en internationale aanbevelingen, zowel op het niveau van de VN, de EU en andere internationale organisaties. Naast het internationale kader, wordt ook het Belgische controlestelsel voor tussenhandel tegen het licht gehouden. Naast een beschrijving van de wettelijke bepalingen en de administratieve praktijk, wordt onderzocht in welke mate de Belgische wetgeving voldoet aan bovennationale verplichtingen terzake. Bovendien analyseert het onderzoek of de Belgische wetgeving en aanvullende bestuurlijke praktijken efficiënt zijn. Dit onderzoeksproject loopt van september 2009 tot februari 2010.

1.5

Bewapeningspatronen en conflictdynamieken

Het verwerven van wapens is een cruciale onderneming voor gewapende rebellengroepen om hun militante activiteiten uit te voeren. De specifieke manier waarop deze groepen zich bewapenen, heeft belangrijke gevolgen voor de dynamiek van gewelddadige, intra-state-lijke conflicten. Voorgaand wereldwijd onderzoek over de relatie tussen het verwerven van wapens en conflict, focuste uitsluitend op de impact van de beschikbaarheid van wapens. Het onderzoek dat in het Vredesinstituut wordt gevoerd, analyseert de impact van twee specifieke aspecten van bewapeningspatronen (i.e. de concrete methodes en de controle die rebellenleiders uitoefenen) op de dynamiek en de aard van gewapende conflicten. In 2009 gebeurde dit onder meer in een kwalitatieve *case-study* over het gewapend conflict in de Niger Delta (Nigeria) tussen 1995 en 2005. Daaruit blijkt dat de specifieke methode voor het verwerven van wapens en de controle die leiders uitoefenen op dit bewapeningsproces, een grote invloed hebben op de dynamiek van het conflict.

Meer informatie

Duquet, N. (2009), 'Arms Acquisition Patterns and the Dynamics of Conflict: Lessons from the Niger Delta', *International Studies Perspectives*, 10, 169-185.

1.6

Nederlandse samenvatting van het SIPRI Jaarboek 2009

Al sinds 1969 publiceert het Zweedse SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) elk jaar een 'SIPRI Yearbook'. SIPRI-onderzoekers en onafhankelijke experts bundelen in het jaarboek objectieve gegevens en uitgebreide analyses over de voornaamste aspecten van wapenbeheersing, vrede en veiligheid. Het Vlaams Vredesinstituut verzorgt sinds 2005 de Nederlandse vertaling en publicatie van de samenvatting van dit jaarboek.

In 2009 was het jaarboek van SIPRI aan zijn 40^e editie toe. Het *SIPRI Yearbook 2009* bundelt originele gegevens in tal van domeinen, onder meer wereldwijde militaire uitgaven, internationale wapenhandel, wapenproductie, kernmachten, grootschalige gewapende conflicten en multilaterale vredesoperaties, in combinatie met de recente analyses van belangrijke aspecten in wapenbeheersing, vrede en internationale veiligheid.

Editie 2009 van het jaarboek van SIPRI spitst zich onder meer toe op ontheemding door conflicten, het conflict in Afghanistan en nucleaire splijtstofvoorraden. Traditioneel licht het 'SIPRI Yearbook' ook een aantal sleutelontwikkelingen toe inzake internationale relaties en vredesvraagstukken, bijvoorbeeld met betrekking tot militaire uitgaven, internationale wapenleveringen en beheersing van kernwapens en non-proliferatie. Tot slot bevat het jaarboek uitgebreide addenda betreffende overeenkomsten aangaande wapenbeheersing en ontwapening, internationale organisaties en intergouvernementele organen, plus een chronologie van gebeurtenissen in 2008 in verband met veiligheid en wapenbeheersing.

Meer informatie

SIPRI Yearbook 2009 – Armaments, Disarmament and International Security –
(Samenvatting in het Nederlands)
Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 10 juli 2009

#2

Vrede en samenleving

Het programma Vrede en samenleving richt zich op de 'kleine' vrede in gezin, straat, school en stad. Een cultuur van vrede vindt haar wortels immers in maatschappelijke dynamieken. Daarom gaat het Vredesinstituut op zoek naar wat bij mensen leeft in verband met vrede en geweld. Het instituut onderzoekt ook hoe lokale netwerken, het middenveld en burgers in Europa en de wereld bijdragen tot een vredevolle maatschappij.

In opdracht van het Vredesinstituut onderzocht onderzoeksgroep M²P van de Universiteit Antwerpen in 2009 de actuele staat van de buitenlandberichtgeving in de Vlaamse media. Daarnaast nam het Vredesinstituut het concept herinneringseducatie onder de loep, en zette het zijn werk met betrekking tot onderzoek naar vredesopvoeding voort. Ook een onderzoek naar de rol van geweld in de leefwereld van jongeren werd op de rails gezet.

Details over publicaties, netwerking en activiteiten binnen dit project zijn terug te vinden in het tweede luik van dit jaarverslag. In wat volgt, worden opzet en invulling van het onderzoekswerk geduid.

2.1

Onderzoek naar de actuele staat van de buitenlandberichtgeving

Berichtgeving over het buitenland speelt een belangrijke rol: nieuws over de internationale samenleving biedt een 'venster op de wereld' en zorgt ervoor dat de burger in een geglobaliseerde wereld afdoende geïnformeerd is. Bovendien wordt de impact van de hoeveelheid en aard van buitenlandberichtgeving op kennis, attitudes en denkbeelden heel groot geacht.

In verschillende maatschappelijke fora wordt reeds geruime tijd een bezorgdheid geuit over de hoeveelheid en de kwaliteit van buitenlands nieuws in de commerciële en openbare media. Daarbij wordt gewezen op de paradox dat naarmate de afgelopen decennia de globalisering voortschreed, de lokalisering van het nieuws in de media evenredig toenam. Ook in academische literatuur wordt een diepgaand debat over buitenlandberichtgeving gevoerd.

In de eerste plaats is er ook bij academici bezorgdheid over de kwantiteit, gezien in verschillende studies een ernstige terugval van het aandeel buitenland in kranten en journaals werd vastgesteld. Daarnaast stemt ook de kwaliteit tot nadenken: buitenlands nieuws zou sterk gedefinieerd worden in termen van Westerse waarden, en de aandacht zou gefocust zijn op een beperkt deel van de wereld. Tot slot wordt ook het politieke debat over media en internationale berichtgeving gevoerd. In het Vlaams Parlement werden in de legislatuur 2004-2009 reeds verschillende resoluties daaromtrent besproken en op 19 maart 2009 werd op initiatief van Vlaams minister-president Peeters een ‘Staten-Generaal van de Media’ samengeroepen, waar ook de bezorgdheid over het verval van de buitenlandberichtgeving als cruciaal punt op de agenda werd geplaatst.

De maatschappelijke, academische en politieke bezorgdheid over het tanende aandeel buitenlands nieuws en de in eerder onderzoek vastgestelde impact van buitenlandberichtgeving, vormden voor het Vredesinstituut de aanleiding voor een uitvoerig onderzoek naar de kwantiteit en de kwaliteit van de buitenlandberichtgeving in Vlaanderen, naar de impact van buitenlandberichtgeving op kennis over de internationale samenleving en vredesattituden, en naar de mogelijke actieruimte om buitenlandberichtgeving te stimuleren. De resultaten van dit onderzoek werden verzameld in het lijvige rapport ‘Een venster op de wereld – De actuele staat van buitenlandberichtgeving: feiten, impact en actieruimte’.

De actuele staat van Vlaamse buitenlandberichtgeving: feiten en impact

In het onderzoek wordt uitsluitend gegeven over de evolutie van de *kwantiteit* van de buitenlandberichtgeving. Het aandeel buitenlands nieuws in *Het Journaal* op de openbare omroep VRT en *Het Nieuws* op de commerciële zender VTM is tussen 2003 en 2008 voor de twee zenders samen met een vijfde gedaald. Daarbij dient wel gezegd dat zich in het begin van de analyseperiode (2003), met het begin van de oorlog in Irak, een bijzondere situatie voordeed. Een tweede kanttekening is dat de terugval na 2003 eerder en in grotere mate plaats vond bij VTM dan bij VRT. Tussen 2003 en 2008 wijdde de openbare omroep gemiddeld net geen derde van het totale journaal aan buitenlandse items. Bij het commerciële station belicht één item op vijf het buitenland.

Wat de *kwaliteit* betreft, werd in het onderzoek vastgesteld dat buitenlands nieuws in de eerste plaats nieuws over onze buurlanden, en over politieke en militaire grootmachten is. Nabijheid in al zijn vormen (geografisch, cultureel, historisch) blijkt een erg, zo niet alles dominerende nieuwswaarde te zijn. Daarnaast is het zoeklicht van de media erg onrustig: het merendeel van ‘vreemde’ en ‘verre’ landen komen maar heel kort en incidenteel onder de aandacht, zonder de nodige duiding. Buitenlands nieuws bespeelt ook een minder divers palet aan thema’s dan binnenlands nieuws: het is in de eerste plaats negatief nieuws, met veel aandacht voor oorlog, rampen en criminaliteit. Tot slot vertonen redacties een afhankelijkheid van grote nieuwsagentschappen en doen ze weinig aan eigen nieuwsgaring, omdat buitenlands nieuws erg duur is.

In het onderzoek werd ook de *impact* van buitenlandberichtgeving verder onderzocht, met name op de kennis van de internationale samenleving en de attitudes ten aanzien van vredesvraagstukken. Internationaal nieuws blijkt sterk te bepalen wat door maatschappij en politiek als belangrijkste (internationale) problemen wordt gepercipieerd, en wat dus prioritair aandacht verdient. Ook de houding ten opzichte van andere landen wordt door internationaal nieuws beïnvloed. Verder verloopt de impact van buitenlandberichtgeving vooral via kennis over internationale thema's. Die kennis heeft een mediërend effect: mediaconsumptie leidt via toegenomen kennis tot minder ethnocentrisme, en een gevoel van verbondenheid met het wereldgebeuren. Een vaststelling uit eerder onderzoek van het Vredesinstituut werd zodoende bevestigd: kennis over het reilen en zeilen binnen de internationale samenleving is een belangrijke voorspeller van vredesengagement. Mensen die meer aandacht besteden aan buitenlands nieuws, vinden bijvoorbeeld militair ingrijpen minder snel gerechtvaardigd. De link met de 'kleine', inter-persoonlijke vrede is minder duidelijk, maar toch blijken mensen die meer aandacht besteden aan buitenlands nieuws, meer positieve vredesattituden te hebben: zij vinden oorlog minder een ver van hun bed show, vrede minder een luxethema, en geloven sterker in het feit dat ze zelf een bijdrage kunnen leveren tot een meer vredevolle wereld.

De actieruimte voor ondersteuning van buitenlandberichtgeving

Voor veel wetenschappers en mediacritici staat buitenlands nieuws model voor kwaliteitsvolle journalistiek. Buitenlands nieuws is niet per definitie belangrijk of kwaliteitsvol, maar als het aandeel buitenlands nieuws systematisch daalt, dan is dat volgens hen een indicatie dat aan de randvoorwaarden voor kwaliteitsvolle journalistiek wordt geraakt. Uit het gevoerde onderzoek blijken de kwantiteit en kwaliteit van de Vlaamse buitenlandberichtgeving onder druk te staan, dus dringen maatregelen zich op. Met name gezien de positieve maatschappelijke impact die buitenlandberichtgeving kan genereren, is het nodig werk te maken van voldoende en kwaliteitsvol buitenlands nieuws.

Bovendien is de algemene nieuwshonger bij de burger groot: zeven op de tien zegt elke dag naar het nieuws op VRT of op VTM te kijken; en in 2008 beheersten de nieuwsuitzendingen van VTM en VRT 's avonds samen meer dan 80% van het marktaandeel, goed voor bijna anderhalf miljoen kijkers. De mogelijkheden voor de media, en de nieuwsredacties in het bijzonder, om een stimulerende maatschappelijke bijdrage te leveren, verdienen bijgevolg de nodige aandacht.

Wat de actieruimte voor de verschillende actoren en beleidsmakers, en voor het Vlaams Parlement in het bijzonder, betreft, dient vooreerst benadrukt dat de pers vrij is, en dat de redactionele onafhankelijkheid moet gevrijwaard worden. De overheid heeft traditioneel dan ook een onthoudingsplicht wat het werk op de redactievloeren betreft. De recente maatschappelijke, politieke en academische debatten en vastgestelde ontwikkelingen maken echter duidelijk dat de traditionele onthoudingsplicht van de overheid kan evolueren in de richting van een zogenaamde zorgplicht. Rechtstreekse inhoudelijke inmenging op redacties is vanzelfsprekend uit den boze, maar het creëren van afdoende randvoor-

waarden voor een kwaliteitsvolle pers is wel mogelijk. In het onderzoek werden daartoe een aantal concrete actieruimtes naar voren geschoven, waaronder de beheersovereenkomst tussen de openbare omroep (VRT) en de Vlaamse overheid, het Protocol 2008 tussen de Vlaamse Regering en de Vlaamse geschreven perssector en het Fonds Pascal Decroos.

Meer informatie

Een venster op de wereld – De actuele staat van buitenlandberichtgeving: feiten, impact en actieruimte
(Onderzoeksrapport)

Auteurs: Ruud Wouters, Knut De Swert, Stefaan Walgraeve
Brussel, 27 oktober 2009 - ISBN 9789078864240 – 160p.

2.2 Herinneringseducatie in het Vlaamse onderwijs

Op 22 april 2009 nam het Vlaams Parlement een decreet aan dat nieuwe eindtermen en ontwikkelingsdoelen invoert in het basis- en secundair onderwijs. Twee van de nieuwe vakoverschrijdende eindtermen in het secundair onderwijs zijn gericht op verdraagzaamheid en inzicht in de rol van conflicten, en dragen dus bij tot wat we vredesopvoeding noemen. In de uitgangspunten bij het decreet worden deze eindtermen echter geen vredesopvoeding maar herinneringseducatie genoemd. Bovendien koppelt de toenmalige minister van onderwijs herinneringseducatie nadrukkelijk aan een engagement tot Holocaustherdenking. Het Vredesinstituut onderzocht in 2009 de samenhang tussen de vredeseducatieve eindtermen zelf, herinneringseducatie en Holocaustherdenking.

Uit het onderzoek blijkt dat herinneringseducatie, zoals het in 2009 in de vernieuwde vakoverschrijdende eindtermen voor het secundair onderwijs werd opgenomen, een moeilijk te operationaliseren concept is. Aanleiding, middel en doel staan op gespannen voet en bovendien is het vakoverschrijdend karakter niet zonder meer evident.

De oorspronkelijke aanleiding voor herinneringseducatie was de Holocaustherdenking en sluit aan bij verschillende Vlaamse en internationale initiatieven op dit vlak. Intussen wordt herinneringseducatie ook aan de Eerste Wereldoorlog en aan de Tweede Wereldoorlog als

geheel opgehangen, maar de koppeling met de Holocaust blijft prominent aanwezig. Deze duidelijke aanleiding maakt van herdenking een doel op zich. Gezien de onvoorstelbare gruwel, de omvang en de relatieve nabijheid in tijd, ruimte en menselijke betrokkenheid, is het volkomen terecht en zinvol dat aandacht wordt geschonken aan de Holocaust en de herinnering eraan. De herdenking van Holocaust en andere gruwelen uit het verleden verdient als eerste pijler van herinneringseducatie voluit de ondersteuning die ze nu lijkt te krijgen.

In de formulering van de vakoverschrijdende eindtermen is van de Holocaust of herdenking geen sprake meer. Herinneringseducatie wordt er omschreven als een middel om lessen te trekken uit het verleden. Men kan zich afvragen waarom en hoe deze eindterm vakoverschrijdend kan zijn. Zoals hier geformuleerd, is herinneringseducatie eigenlijk een visie op geschiedenisonderwijs die ervan uit gaat dat je uit geschiedenis kunt leren hoe het heden en de toekomst in te vullen. Als tweede pijler van herinneringseducatie wordt dus in feite het belang van geschiedenis onderstreept. Paradoxaal genoeg dreigt het vakoverschrijdende karakter van herinneringseducatie het vak geschiedenis echter veeleer uit te hollen dan te versterken, aangezien op zijn minst de indruk wordt gewekt dat iedereen met lessen uit het verleden aan de slag kan. Bovendien is de koppeling tussen herinnering en het trekken van lessen uit het verleden helemaal niet zo evident als het lijkt. Beide refereren aan het verleden, maar de herinnering heeft een absoluut en persoonlijk karakter, terwijl geschiedenis bij uitstek werkt met verandering en verscheidenheid, met relativiteit en context.

Als doel van herinneringseducatie worden democratie, vrijheid, verdraagzaamheid en vrede genoemd. Overeenkomstig de UNESCO-definitie van *Culture of Peace* kunnen we deze doelstellingen samenvatten onder de noemer vredesopvoeding. De derde pijler van herinneringseducatie houdt dus een pleidooi in voor vredesopvoeding, hoewel het nergens in zoveel woorden wordt gezegd. Het is enigszins vreemd dat deze doelstellingen exclusief gekoppeld worden aan herinneringseducatie, en dus aan herdenking en geschiedenis. Het is niet vanzelfsprekend dat herdenking of herinnering uitgerekend tot deze doelstellingen bijdragen. Zoals de geschiedenis tot in den treure heeft aangetoond, kan herinnering evenzeer aanleiding geven tot haat, wraak of vooroordelen. Het is evenmin vanzelfsprekend dat vredesopvoeding op deze manier geschiedenis als bevoorrechte partner krijgt. Uiteraard kan geschiedenisonderwijs een bijdrage leveren, maar in een vakoverschrijdend project zijn voor leerkrachten van andere vakken heel wat andere middelen voor handen dan het verleden of de herinnering. Uiteindelijk gaan achter herinneringseducatie drie componenten schuil, die stuk voor stuk ondersteuning en aanmoediging verdienen: herdenking, geschiedenis en vredesopvoeding. Op basis van een oppervlakkige eerste indruk lijkt herinneringseducatie dus een goede zaak. Bij nader inzien zorgt de koppeling van deze drie componenten echter voor fundamentele problemen.

Hoewel de relevantie van de herdenking op zichzelf boven alle verdenking staat, wordt ze geïnstrumentaliseerd wanneer vooraf bepaalde actuele lessen uit het verleden moeten worden getrokken. Het ligt niet voor de hand om Holocaustherdenking te gebruiken voor relativisering, open debat of begrip.

Hoewel het belang van geschiedenis terecht wordt onderstreept, dreigt ze doodgeknuffeld te worden in een tegenstelling tussen relatief en absoluut, in een vacuüm tussen vakgebonden en vakoverschrijdend, en in een fixatie op een beperkt gamma aan thema's en doelstellingen.

En hoewel het nastreven van verdraagzaamheid, democratie, vrijheid en vreedzaam samenleven verdiende ondersteuning krijgt, dreigt vredesopvoeding te eenzijdig gefocust te worden op het verleden en op niet na te volgen voorbeelden.

Het onderzoek concludeerde dat herdenking aandacht verdient omwille van haar intrinsieke waarde zonder dat daar a priori opgelegde lessen hoeven aan gekoppeld. Lessen trekken uit het verleden is dan weer een essentieel aspect van het vak geschiedenis, dat weliswaar gebaat is bij horizontale samenhang met andere vakken, maar ondermijnd dreigt te worden door een vakoverschrijdende inwisselbaarheid. En de vakoverschrijdende doelstellingen verdraagzaamheid, vrijheid, democratie en vrede zullen beter tot hun recht komen onder een noemer die de aandacht vestigt op het doel in plaats van het middel. Een klaar en duidelijk pleidooi voor herdenking, geschiedenis en vredesopvoeding lijkt dan ook zinvoller dan de verwarring die onvermijdelijk rond herinneringseducatie hangt.

Meer informatie

Herinneringseducatie in het Vlaamse onderwijs: een pleidooi voor Holocaustherdenking, geschiedenisonderwijs en vredesopvoeding?

(Achtergrondnota)

Auteur: Geert Castryck

Brussel, 3 september 2009 - ISBN 9789078864226 - 23p.

2.3 Vredesopvoeding

In het onderzoek 'Over grote en kleine vrede' stelde het Vredesinstituut reeds in 2008 een staalkaart van recente vredesopvoedingsinitiatieven in de onderwijswereld op. 300 basisschoolen en 300 secundaire scholen werden bevraagd over de manier waarop zij in projectvorm aan vredesopvoeding doen. Het onderzoeksproject over vredesopvoeding werd in 2009 verder gezet. Daarbij gaat het instituut verder op zoek naar inzicht in opvoeding tot vrede in het algemeen, en de manier waarop deze in Vlaanderen vorm krijgt in het bijzonder.

Het onderzoek gaat na wat het concept vredesopvoeding precies inhoudt of kan inhouden, en welke invullingen, karakteristieken en indelingen zoal aan vredesopvoeding worden gegeven. Deze analyse resulteert in een afbakening van vredesopvoeding, die wordt gebruikt om het bestaande aanbod aan vredeseducatieve initiatieven in Vlaanderen in kaart te brengen. Hoe ziet het aanbod eruit, welke inhoudelijke, vormelijke of didactische kenmerken hebben deze initiatieven, welke kenmerken hebben de aanbieders en de doelgroepen, en welke verbanden bestaan tussen de verschillende kenmerken? Dit onderzoek loopt van maart 2009 tot maart 2010.

2.4 Jongeren en geweld

Uit de resultaten van voorgaand onderzoek van het Vredesinstituut ('Vrede in Vlaanderen') blijkt dat jongeren gekenmerkt worden door een ambivalente houding ten aanzien van geweld. Enerzijds ondernemen jongeren vaker politieke activiteiten gericht voor het stimuleren van vrede of geweldloosheid, zoals betogen, petitie ondertekenen of geld schenken. Anderzijds zijn jongeren over het algemeen sneller geneigd om zelf geweld te gebruiken. Meer algemeen heeft geweld door en tegen jongeren een directe en ingrijpende persoonlijke en maatschappelijke impact.

In dat verband startte het Vredesinstituut een onderzoeksproject waarin de ervaring van jongeren met geweld centraal staat. Het doel van dit onderzoeksproject is om een realistisch en genuanceerd beeld te schetsen van de rol van geweld in de leefwereld van jongeren. Dit gebeurt door reeds bestaande cijfers en analyses te duiden, door nieuwe analyses uit te voeren, en door de jongeren zelf aan het woord te laten. Hiermee wil het Vlaams Vredesinstituut het Vlaams Parlement en het middenveld een wetenschappelijke, empirische en genuanceerde basis aanreiken voor het maatschappelijk debat omtrent jongeren en geweld.

Het onderzoeksproject over jongeren en geweld loopt van november 2009 tot november 2010 en wordt in opdracht van het Vredesinstituut uitgevoerd door het Leuven Instituut voor Criminologie (LINC) van de KU Leuven.

#3

*Ondersteuning van het
parlementaire werk*

Het Vredesinstituut ondersteunt de werkzaamheden van het Vlaams Parlement door zijn onderzoekswerk (zie hoofdstuk 1 en 2), de publicatie van adviesnota's (zie 3.2), het uitbouwen van een documentatiecentrum (zie 3.3), en bijdragen tot vergaderingen en het opzetten van conferenties (zie 3.1). In de volgende secties wordt de directe ondersteuning van de Vlaamse politieke instellingen verder verduidelijkt aan de hand van een toelichting bij de betrokkenheid van het Vredesinstituut bij het parlementaire werk, een overzicht van het uitgebrachte advies en informatie over het documentatiecentrum in het Parlementair Informatiecentrum.

3.1

Betrokkenheid bij parlementaire activiteiten

Tot juni 2009 was de Subcommissie voor Wapenhandel de 'meter' van het Vredesinstituut binnen de Vlaamse parlementaire gemeenschap. Leden van de Subcommissie namen het initiatief voor de oprichting van het instituut, en het onderzoeksprogramma Wapenhandel en –productie informeerde het politieke debat in de schoot van de Subcommissie. Het was immers de Subcommissie die het voortouw nam in de parlementaire controle op de buitenlandse wapenhandel.

Bij het begin van de legislatuur 2009-2014 werd beslist geen Subcommissie Wapenhandel op te richten. Het is de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking die bevoegd is voor het wetgevend werk en de controle op het gevoerde beleid inzake wapenhandel. *“Het parlement kon de opvolging van de buitenlandse wapenhandel toewijzen aan de Commissie Economie of aan de Commissie Buitenlands Beleid omdat controle op wapenhandel steeds een afweging is tussen economische belangen, veiligheidsbelangen en buitenlands beleid”,* reageerde Tomas Baum, directeur van het Vredesinstituut, *“In de cruciale discussie over het echte eindgebruik van wapens is het belangrijk om met een internationale bril naar de wereld te kijken. In dat opzicht is het goed dat wapenhandel aan de Commissie Buitenlands Beleid is toegewezen”.*

In de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking werd op dinsdag 6 oktober 2009 het jaarverslag over het werkjaar 2008 van het Vredesinstituut besproken. Tomas Baum, directeur van het instituut, lichtte in de commissie het verrichte onderzoekswerk, de adviezen en het evaluatierapport van de Wetenschappelijke Raad toe. De elementen 'vredesopvoeding' en 'onderzoek en

ontwikkeling' uit het Jaarverslag 2008 kwamen bij deze bespreking slechts zijdelings aan bod, aangezien ze behoren tot het werkveld van respectievelijk de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen en de Commissie voor Economie, Economisch Overheidsinstrumentarium, Innovatie, Wetenschapsbeleid, Werk en Sociale Economie. Tijdens de gedachtewisseling vroegen interveniërende parlementsleden verduidelijking met betrekking tot het communicatiebeleid van het instituut, de afstemming van de activiteiten op het parlementair werk en de rol van het instituut bij de herdenking van honderd jaar Eerste Wereldoorlog in 2014-2018.

Op 22 oktober 2009 werd het Jaarverslag 2008 van het Vredesinstituut, en meer specifiek het deel over vredesopvoeding in het Vlaamse onderwijs, besproken in de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen. Het onderzoekswerk met betrekking tot vredesopvoeding werd toegelicht door de directeur, waarna een gedachtewisseling volgde. Interviërende parlementsleden gingen vooral in op het verband tussen vredesopvoeding en herinneringseducatie.

Het werk van het instituut binnen de twee onderzoekspijlers informeerde meerdere parlementaire initiatieven en activiteiten. Met betrekking tot wapenhandel ondersteunde het jaarrapport van het Vredesinstituut de bespreking van het halfjaarlijks en jaarlijks verslag van de regering in de Subcommissie Wapenhandel, en bracht datzelfde jaarrapport onder meer de gestegen invoer van kleine en lichte wapens onder de aandacht, wat leidde tot debat in de plenaire vergadering. Ook bij meerdere besprekingen van het Israëlisch-Palestijns conflict, werd verwezen naar het werk van het instituut.

Wat de pijler Vrede en samenleving betreft, ging de aandacht vooral naar vredesopvoeding en naar het onderzoek naar de buitenlandberichtgeving in de Vlaamse media. Dat onderzoek, 'Een venster op de wereld', werd samen met een advies ter zake op 27 oktober 2009 voorgesteld tijdens een hoorzitting in de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media. Vredesopvoeding kwam aan bod in de eerder vermelde bespreking van het jaarverslag en bij diverse schriftelijke vragen. Daarnaast kwam ook het advies van het Vredesinstituut (2006) met betrekking tot VN-resolutie 1325 inzake vrouwen, vrede en veiligheid, opnieuw onder de aandacht in de Commissie voor Wonen, Stedelijk Beleid, Inburgering en Gelijke Kansen.

In de aanloop naar de Vlaamse verkiezingen van 7 juni 2009 publiceerde het Vredesinstituut een Memorandum dat alle fracties en volksvertegenwoordigers werd voorgelegd (zie 3.2.3). Aan het begin van de nieuwe legislatuur, op 29 september 2009 organiseerde het Vredesinstituut in de Vlaamse Vredesweek een politiek debat in het Vlaams Parlement. Daarin kregen de verschillende politieke fracties de kans kleur te bekennen over concrete vredesvraagstukken.

Ook op diverse andere evenementen mocht het Vredesinstituut volksvertegenwoordigers en hun medewerkers verwelkomen, bijvoorbeeld de voorstelling van het jaarrapport 'Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweëerlei gebruik 2008' op

17 maart 2009, het seminarie 'Overheid en bedrijfsleven: partners in strategische exportcontrole' op 7 mei 2009 en de workshop 'Nucleaire veiligheid en Non-proliferatie' op 12 maart 2009.

3.2 Advies

De adviesfunctie is de meest directe dienstverlening van het instituut aan het parlement en zijn politieke omgeving. In 2009 werd de adviesfunctie van het Vredesinstituut aangepast via een decreetswijziging (zie 5.1). Het Vredesinstituut kan te allen tijde adviezen formuleren op basis van zijn expertise of van de resultaten van het uitgevoerde onderzoek. Het advies op eigen initiatief kan zowel voortvloeien uit wetenschappelijk werk, als uit een politieke of maatschappelijke aanleiding. De overige adviesmodaliteiten van het instituut zijn advies op verzoek van het Vlaams Parlement en (sinds 8 juli 2009) advies over het verslag van de Vlaamse Regering aan het Vlaams Parlement over de toepassing van de wet van 5 augustus 1991 betreffende de in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie.

De adviezen van het Vredesinstituut worden uitgebracht door de Raad van Bestuur van het Vredesinstituut. De Raad van Bestuur bestaat uit 19 stemgerechtigde leden uit uiteenlopende hoeken van het Vlaamse middenveld. De leden hebben een mandaat van vijf jaar en worden benoemd door het Vlaams Parlement. Om een onafhankelijk instituut met een groot draagvlak en de nodige deskundigheid te verzekeren, wordt in het oprichtings-

decreet een evenwichtige samenstelling bepaald, met experten en vertegenwoordigers van de fracties van het Vlaams Parlement, de universiteiten, de socio-economische actoren en de vredesbeweging. Met zijn adviesfunctie binnen dit brede maatschappelijke draagvlak, neemt het Vredesinstituut zijn rol als Vlaamse politiek-maatschappelijke instelling ter harte.

In 2009 werden vier adviezen uitgebracht: drie op verzoek van het Vlaams Parlement en een op eigen initiatief. Alle adviezen in 2009 werden bij unanimité uitgebracht door de Raad van Bestuur. Ze werden overgemaakt aan de voorzitter van het Vlaams Parlement, de Vlaamse Volksvertegenwoordigers en de bevoegde ministers. De adviesnota's werden ook op de website gepubliceerd en via de nieuwsbrief verspreid. Daarnaast bracht het vredesinstituut een Memorandum voor de Vlaamse en Europese verkiezingen uit.

3.2.1 Adviezen bij voorstellen van decreet inzake wapenhandel

Context

Het Vlaams Parlement vroeg het advies van het Vredesinstituut over voorstellen van decreet op het vlak van in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie, die werden behandeld in de Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement. Het ging om volgende voorstellen van decreet:

- Voorstel van decreet van de heren Eloi Glorieux, Jos Stassen en Rudi Daems houdende de in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie (Vlaams Parlement, Stuk 834 (2005-2006) – Nr. 1 van 5 mei 2006)
- Voorstel van decreet van de heren Jan Roegiers en Kurt De Loor houdende wijziging van de wet van 5 augustus 1991 betreffende de in-, uit- en doorvoer van en de bestrijding van illegale handel in wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie, zoals laatst gewijzigd in 2003 wat de verslaggeving aan het Vlaams Parlement betreft (Vlaams Parlement, Stuk 1591 (2007-2008) – Nr. 1 van 6 maart 2008)

- Voorstel van decreet van de heren Roland Van Goethem, Jan Penris en Karim Van Overmeire houdende de in-, uit- en doorvoer en de bestrijding van illegale handel in wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie (Vlaams Parlement, Stuk 1555 (2007-2008) – Nr. 1 van 20 februari 2008)

Inhoud

Vooraleer het eigenlijke advies te formuleren, houdt het Vredesinstituut de voorstellen van decreet in de respectieve adviesnota's tegen het licht wat betreft hun interne consistentie, bestaande nationale en internationale afspraken en verplichtingen, en enkele specifieke, inhoudelijke aandachtspunten.

Met betrekking tot het voorstel van decreet van de heren Eloi Glorieux, Jos Stassen en Rudi Daems, en met betrekking tot het voorstel van decreet van de heren Roland Van Goethem, Jan Penris en Karim Van Overmeire, adviseert het Vredesinstituut het voorstel te herzien in het licht van de nieuwe Europese voorschriften. De Europese context, met de goedkeuring van een Gemeenschappelijk Standpunt en een Richtlijn over deze materie, is immers ingrijpend gewijzigd sinds het indienen van de voorstellen van decreet. Het instituut adviseert tevens om al tijdens de parlementaire behandeling rekening te houden met de aangegane verbintenissen om in BLEU-verband gemeenschappelijke reglementeringen en in Benelux-verband gelijke vergunningstelsels te hanteren op het vlak van in-, uit- en doorvoer.

Met betrekking tot het voorstel van decreet van de heren Jan Roegiers en Kurt De Loor, adviseert het Vredesinstituut globaal gunstig bij dit voorstel van decreet, gezien het voorliggend voorstel van decreet een aantal reeds in de praktijk gehanteerde maatregelen verankert en een aantal zinvolle elementen toevoegt aan het jaarlijks en zesmaandelijks verslag van de Vlaamse Regering aan het Vlaams Parlement. Wel verdient het aanbeveling om een aantal technische aanpassingen in het decreetsvoorstel door te voeren.

Stand van zaken

De adviezen over de voorstellen van decreet inzake wapenhandel werden de voorzitter van het Vlaams Parlement en de voorzitter en leden van de Subcommissie Wapenhandel toegestuurd op 14 januari 2009. De voorstellen van decreet, alsook de adviezen van het Vredesinstituut, werden niet meer besproken in de legislatuur 2004-2009.

3.2.2 Advies ter bevordering van de buitenlandberichtgeving in de Vlaamse media

Context

In verschillende maatschappelijke fora wordt reeds geruime tijd een bezorgdheid geuit over de hoeveelheid en de kwaliteit van buitenlands nieuws in de commerciële en openbare media. Daarbij wordt gewezen op de paradox dat naarmate de afgelopen decennia de globalisering voortschreed, de lokalisering van het nieuws in de media evenredig toenam. Ook het politieke debat over media en internationale berichtgeving wordt gevoerd. In het Vlaams Parlement werden in de legislatuur 2004-2009 reeds verschillende resoluties daaromtrent besproken en op 19 maart 2009 werd op initiatief van Vlaams minister-president Peeters een ‘Staten-Generaal van de Media’ samengeroepen, waar ook de bezorgdheid over het verval van de buitenlandberichtgeving als cruciaal punt op de agenda werd geplaatst.

Op basis van zijn onderzoek ‘Een venster op de wereld – De actuele staat van buitenlandberichtgeving: feiten, impact en actieruimte’ licht het Vlaams Vredesinstituut in een adviesnota de actieruimte voor het ondersteunen van berichtgeving over de internationale samenleving toe. Gezien de aantoonbare maatschappelijke meerwaarde van kwaliteitsvol buitenlands nieuws, formuleert het instituut een aantal concrete aanbevelingen om de buitenlandberichtgeving in de Vlaamse media structureel te bevorderen.

Inhoud

Met het onderzoek ‘Een venster op de wereld’ heeft het Vredesinstituut een actuele stand van zaken opgemaakt van buitenlandberichtgeving in Vlaanderen. Daarbij werden feiten, impact en actieruimte onderzocht. Dit onderzoek kan als startpunt dienen voor verder onderzoek en debat over de kwantiteit en kwaliteit van buitenlands nieuws, en over de maatschappelijke impact ervan.

Op basis van de gemaakte analyse, deelt het Vlaams Vredesinstituut de bezorgdheid over de tanende kwantiteit en kwaliteit van nieuws over de internationale samenleving. Het instituut onderschrijft vanzelfsprekend de vrijheid van de pers en onafhankelijkheid van de nieuwsredacties. De overheid kan echter haar traditionele onthoudingsplicht aanvullen met een zorgplicht. Rechtstreekse inhoudelijke inmenging op redactievloeren is uit den boze, maar het creëren van afdoende randvoorwaarden voor een kwaliteitsvolle pers biedt wel mogelijkheden.

Met name met betrekking tot buitenlandberichtgeving, kan doordachte ondersteuning een stimulans zijn om de burgers een groot en helder venster op de wereld te bieden. Daartoe heeft het Vredesinstituut op basis van zijn onderzoek vier concrete aanbevelingen geformuleerd.

Het Vlaams Vredesinstituut heeft het Vlaams Parlement geadviseerd:

- in de legislatuur 2009-2014, in de geest van eerder genomen initiatieven en aan de hand van het onderzoek ‘Een venster op de wereld – De actuele staat van buitenlandberichtgeving: feiten, impact en actieruimte’, het parlementair debat verder te zetten om, in dialoog met de betrokken actoren, tot een concrete ondersteuning van buitenlandberichtgeving in de Vlaamse media te komen;
- initiatief te nemen om ervoor te zorgen dat in de beheersovereenkomst tussen de VRT en de Vlaamse overheid een bepaling wordt opgenomen die de openbare omroep ertoe verbindt in zijn nieuwsaanbod meer aandacht te besteden aan de kwantiteit en kwaliteit van zijn buitenlandberichtgeving;
- de Vlaamse Regering te vragen in een geamendeerd ‘Protocol tussen de Vlaamse Regering en de Vlaamse geschrevenperssector betreffende de vrijwaring van een pluriforme, onafhankelijke en performante Vlaamse opiniepers’ meer precieze toekenningsvoorwaarden op te nemen voor de daarin vastgelegde steun (o.m. bestemming, differentiatie, beheer en controle), zodat die steun een concreet en aantoonbaar effect heeft bij de nieuwsredacties, met name wat buitenlandberichtgeving betreft;
- de Vlaamse Regering te vragen de financiële middelen voor de ondersteuning van kwaliteitsvolle buitenlandberichtgeving in het algemeen, en in de audiovisuele media in het bijzonder, te verhogen, met name door de in 2009 aangekondigde verhoging van de financiële middelen voor het Fonds Pascal Decroos minstens structureel te besteden.

Stand van zaken

Het advies ter bevordering van de buitenlandberichtgeving in de Vlaamse media werd samen met het onderzoek ‘Een venster op de wereld’ voorgesteld op 27 oktober 2009, tijdens een hoorzitting in de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media.

3.2.3 Memorandum voor de Vlaamse en Europese verkiezingen

Context

Op 7 juni 2009 werden volksvertegenwoordigers voor het Vlaams en Europees Parlement verkozen. Het pakket regionale bevoegdheden waarover verkozen Vlaams volksvertegenwoordigers hun stem laten horen, biedt heel wat mogelijkheden om een beleid gericht op vrede en geweldpreventie te ontwikkelen. Denken we maar aan de bevoegdheid over wapenhandel, de hefboomen om een vredeseconomie te ontwikkelen of de mogelijkheden om in het onderwijs aan vredesopvoeding te werken. Ook de Europese Unie zet zich op tal van domeinen in voor het duurzaam versterken van vrede en veiligheid, en het Europees Parlement speelt een belangrijke rol bij het waarmaken van die ambitie. Op basis van zijn advies- en onderzoeksactiviteiten, lijstte het Vredesinstituut in een Memorandum aandachtspunten op voor het parlementair en beleidswerk in de nieuwe legislatuur.

Inhoud

In zijn Memorandum brengt het Vredesinstituut drie werkdomeinen onder de aandacht: vrede kan je leren, vrede en economie en Vlaanderen in de wereld. Voor elk van die domeinen worden kort relevante onderzoeksresultaten als uitgangspunt toegelicht, en concrete aanbevelingen geformuleerd.

Onder de titel 'Vrede kan je leren' vestigt het Vredesinstituut in het Memorandum de aandacht op een aantal belangrijke elementen om aan een geweldloze samenleving te werken. Het belang van opvoeding en onderwijs, de ingrijpende impact van media en de rol van sociale netwerken wordt daarbij onderstreept. Een van de belangrijkste opdrachten die de volgende legislatuur wacht, is de structurele ondersteuning van vredesopvoeding in het onderwijs. Het Vredesinstituut pleit ook voor het uitdragen van een expliciete vredesboodschap door bij de herdenking van 100 jaar WOI werk te maken van 'vredestoerisme', en voor het stimuleren van kwaliteitsvolle berichtgeving over de internationale samenwerking in de media.

Wat 'Vrede en economie' betreft, wijst het instituut erop dat, zeker in tijden van economische crisis duidelijk wordt hoe bepalend een duurzame economie is voor ons welzijn. Economische ontwikkeling gaat meestal samen met vrede en veiligheid. Als beide belangen toch tegenover elkaar komen te staan, stelt het Vredesinstituut voor een open politiek debat te voeren en duidelijke regels op te maken die men ook volgt. Een sluitende en transparante controle op wapenhandel is een belangrijke voorwaarde voor conflict-

preventie wereldwijd. Hoge standaarden voor het wapenexportbeleid worden best op Europees niveau vastgelegd, zodat alle EU-lidstaten dezelfde normen hanteren en de concurrentiepositie van onze bedrijven niet wordt geschaad. Gezien uit recente cijfers van het Vredesinstituut blijkt dat Vlaanderen voor 75% van zijn uitgevoerd militair materieel niet weet door wie het uiteindelijk zal worden gebruikt, is een meer verfijnde wetgeving nodig. Daarnaast dient de communicatie tussen de overheid en de betrokken industrie geoptimaliseerd te worden zodat alle bedrijven op de hoogte zijn van wetgeving en procedures, en de overheid op haar beurt de ontwikkelingen in de sector van nabij kan volgen. Wat onderzoek en ontwikkeling (O&O) betreft, moet de IWT-richtlijn - die overheidssteun aan militaire O&O uitsluit - verduidelijkt worden. Het principe wordt bovendien best uitgebreid naar alle steunkanalen van de Vlaamse overheid.

Tot slot toont het Vredesinstituut zich in zijn Memorandum voorstander van een samenhangend Vlaams buitenlands beleid, ter bevordering van vrede en conflictpreventie en op basis van samenwerking op Belgisch, Europees en VN-niveau. In de nieuwe legislatuur is het nodig dat de volksvertegenwoordigers de democratische sturing van dat buitenlands beleid in handen nemen, en mee strategische lijnen uitzetten. Het lokale en regionale niveau moet volmondig meestappen in internationale engagementen. Concreet vraagt het Vredesinstituut bijvoorbeeld VN-resolutie 1325 inzake vrouwen, vrede en veiligheid daadwerkelijk te implementeren, en het Hiroshima-Nagasaki-Protocol te ondertekenen als krachtig bottom-up signaal om tot een kernwapenvrije wereld te komen.

Stand van zaken

Het Memorandum werd alle uittredende en nieuw verkozen Vlaams volksvertegenwoordigers toegestuurd, alsook breed verspreid bij relevante actoren uit het middenveld.

3.3

Documentatiecentrum

In samenwerking met het Parlementair Informatiecentrum van het Vlaams Parlement heeft het Vredesinstituut in 2009 zijn documentatiecentrum met een collectie boeken, tijdschriften en andere media verder uitgebouwd. Deze collectie staat ten dienste van de medewerkers van het Vredesinstituut, maar wordt in het Parlementair Informatiecentrum ook ontsloten voor het parlementair personeel, volksvertegenwoordigers en het brede publiek.

In het catalogussysteem van het Parlementair Informatiecentrum kreeg 'Vredes-onderzoek' het nummer 800 toegewezen. Die '800 rubriek' werd verder ingedeeld in een gedetailleerde schema en bevat 9 subrubrieken, die de brede benadering van vredes-onderzoek die het Vredesinstituut hanteert, weerspiegelen:

- 810. Theorie en Methode
- 820. Internationale Betrekkingen
- 830. Vrede en Economie
- 840. Samenleving en staat
- 850. Vrede- en conflictstudies
- 860. Vredescultuur
- 870. Defensie en Wapens
- 880. Regio's en landen
- 890. Verhalende literatuur

Aangekochte documentatie wordt ontsloten in het LIBIS-netwerk, volgens de gangbare standaarden. LIBIS-Net is een samenwerkingsverband van meer dan twintig instellingen die gebruik maken van dezelfde ALEPH 500 installatie voor de automatisering van hun bibliotheek. Naast de hogescholen lid van de Associatie K.U.Leuven kozen ook verschillende overheidsbibliotheken; kleine, wetenschappelijke bibliotheken en bibliotheken van groeperingen en instellingen uit het middenveld voor de overstap naar het netwerk. Met ongeveer 3.000.000 bibliografische beschrijvingen vormt LIBIS-Net het grootste bibliotheeknetwerk van België. Via de website van het Vredesinstituut is een zoekmachine ter beschikking om in de collectie van het Vredesinstituut of in de hele LIBIS-catalogus op zoek te gaan naar het gewenste boek of tijdschrift.

#4

*Evaluatierapport van de
Wetenschappelijke Raad*

Overeenkomstig het oprichtingsdecreet van het Vredesinstituut evalueert de Wetenschappelijke Raad de uitvoering van de onderzoeksopdracht van het instituut, en wordt een evaluatieverslag opgenomen in het jaarverslag.

Het onderstaand evaluatieverslag werd, na een consensus onder de leden, door de voorzitter van de Wetenschappelijke Raad geformuleerd op 12 mei 2010.

4.1 Voorwoord

Dit vierde jaarverslag van de Wetenschappelijke Raad is meteen ook het allerlaatste verslag van de Raad in zijn huidige samenstelling. De Raad van Bestuur die in 2010 aantreedt, zal immers over een nieuwe samenstelling van de Wetenschappelijke Raad beslissen. De voorbije vier jaar zagen we het Vlaams Vredesinstituut groeien en volwassen worden. Het werkstramien van het Vredesinstituut bewaart goed het evenwicht tussen enerzijds de reactieve opdracht van het instituut, namelijk het beantwoorden van vragen van de Raad van Bestuur en van het Vlaams Parlement, en anderzijds zijn proactieve rol, meer bepaald het onderzoek dat door de wetenschappelijke medewerkers zelf wordt aangestuurd, vaak in overleg met de Wetenschappelijke Raad. We stelden bovendien met genoeg vast dat sommige medewerkers nu echt de vleugels hebben uitgeslagen. Ze leverden een belangrijke bijdrage aan internationale topconferenties en publiceerden artikels in internationaal gerenommeerde wetenschappelijke tijdschriften, iets wat de internationale academische uitstraling van het Vredesinstituut verder kracht bijzet. Hoewel het onderzoek van het Vredesinstituut, dat werkt met een klein onderzoeksteam, kleinschaliger is dan dat van pakweg SIPRI of PRIO, stellen we met plezier vast dat zijn onderzoek gunstig wordt onthaald door de internationale gemeenschap. Ook de adviesnota's en achtergrondnota's die worden opgesteld als antwoord op vragen van het parlement en van de Raad van Bestuur, oogsten bijval, hoewel ze vaak politiek gevoelige thema's belichten. Wanneer we in het bijzonder dit jaar en de jaren daarvoor vanuit wetenschappelijk oogpunt beschouwen, mogen we resoluut stellen dat dit onderzoekswerk efficiënt en doelmatig is. De wetenschappelijke medewerkers van het instituut waagden zich hier en daar ook aan 'blue skies research', onderzoek waarvan de kans bestaat dat het op niets uitloopt, maar dat niettemin de moeite loont om te verkennen. Het Vlaams Vredesinstituut legde daarmee een stevige basis voor de toekomst.

4.2 Methodologie

De Wetenschappelijke Raad heeft ondertussen een beproefde methodologie ontwikkeld die we graag aan onze opvolgers doorgeven, gezien ze haar nut meermaals heeft bewezen niet alleen voor ons, maar ook voor de Raad van Bestuur en het Vlaams Parlement. Elk onderzoeksverslag en iedere advies- of achtergrondnota wordt toegewezen aan één lid van de Wetenschappelijke Raad, die een eerste evaluatie doorvoert en voorlegt aan de voorzitter en andere leden van de Wetenschappelijke Raad. Waar en wanneer een evaluator of ander lid van de Wetenschappelijke Raad om een of andere reden een tweede opinie noodzakelijk acht, wordt het verslag of de nota ook door de voorzitter of een ander raadslid geëvalueerd. Hetzelfde gaat op voor de evaluatie van wetenschappelijke projecten die proactief door de wetenschappelijke medewerkers zelf worden aangestuurd, d.w.z. dat ze niet louter als antwoord op vragen van het parlement of de Raad van Bestuur worden aangevat. De evaluatieverslagen van de evaluatoren worden door de voorzitter gebundeld in één verslag, dat vervolgens door de Wetenschappelijke Raad wordt besproken en eventueel aangepast. Het eindverslag wordt goedgekeurd en voorgelegd aan de Raad van Bestuur en het parlement. Alle verslagen werden eensgezind door de Wetenschappelijke Raad aanvaard. De hierna volgende evaluaties werden door de Wetenschappelijke Raad besproken tijdens de vergadering van 29 maart 2010 en werden na verder overleg unaniem goedgekeurd.

Bij het uitstippelen van de evaluatiecriteria kwamen we tot de conclusie dat het niet onze bedoeling is een uitvoerige wetenschappelijke beoordeling te geven. Wel vonden er flink wat informele contacten plaats tussen de leden van de Raad, samen of individueel, en de onderzoekers over welbepaalde projecten, waardoor als het ware een wetenschappelijke gemeenschap is ontstaan. Onze evaluatieopdracht bestaat er echter in om, in opdracht van de Raad van Bestuur, de wetenschappelijke doelmatigheid van het onderzoek van de wetenschappelijke medewerkers te toetsen. Het is niet onze taak de besluiten in vraag te stellen, maar wel om na te gaan op welke manier het onderzoek precies werd uitgevoerd. Kortom, wij evalueren of het onderzoek werd uitgevoerd in overeenstemming met de gepaste en geijkte wetenschappelijke standaarden.

De vastgelegde criteria waaraan het onderzoekswerk doorgaans wordt getoetst, zijn de volgende:

- Relevantie van het onderwerp
- Wetenschappelijk belang van het onderzoek
- Begrip van de relevante literatuur
- Klarheid en bondigheid van de uiteenzetting
- Tekstkwiteit.

Uiteraard kan iedere evaluator zelf, waar nodig, andere criteria toevoegen. Hetzelfde geldt voor de Raad.

Daarnaast zaten leden van de Wetenschappelijke Raad en wetenschappelijke medewerkers samen rond de tafel tijdens informele seminars over kernthema's, in het bijzonder in het vormingsstadium. Een andere goede gewoonte van de Wetenschappelijke Raad is om bij iedere raadsvergadering elke wetenschappelijke medewerker uit te nodigen om zijn of haar werkzaamheden van het afgelopen halfjaar en de geplande projecten voor de komende zes maanden toe te lichten. Zo krijgen we voeling met het onderzoekswerk van iedere medewerker en volgen we de voortgang van alle werkzaamheden op de voet. Deze opvolging is louter ondersteunend en aanmoedigend bedoeld en is in onze ogen een belangrijk aspect van de bijdrage die we leveren tot het werk van het Vlaams Vredesinstituut. Zo kunnen de wetenschappelijke medewerkers van het instituut maximaal voordeel halen uit onze kennis en inzichten en – wat minstens even belangrijk is – gebruik maken van onze academische en wetenschappelijke netwerken.

4.3 Algemene bemerkingen

Het eerste punt dat we hier in de verf willen zetten, is het stevast gepaste, eerlijke en volledige gevolg dat de wetenschappelijke medewerkers, en in het bijzonder de directeur, aan onze opmerkingen hebben gegeven. Niet alleen de formele contacten tijdens onze zesmaandelijks raadsvergaderingen, maar ook de vele informele contacten tijdens seminars, tussen medewerkers onderling en de algemeen heersende wetenschappelijke openheid werkten voor alle partijen bijzonder verrijkend.

Vermits de wetenschappelijke medewerkers verschillende werelden en doelstellingen met elkaar moeten verzoenen, ontstaat er een zeker spanningsveld. Enerzijds voeren ze hun onderzoek in intellectuele onafhankelijkheid uit, maar anderzijds moeten ze de resultaten van hun onderzoek helder, betrouwbaar en stipt aan de Raad van Bestuur en aan het Vlaams Parlement voorstellen. Hoewel dit allerm minst evident is, menen we dat de wetenschappelijke medewerkers van het Vredesinstituut in deze evenwichtsoefening zijn geslaagd en goed het evenwicht hebben bewaard tussen hun directe verplichtingen ten aanzien van de Raad van Bestuur en in het bijzonder het parlement enerzijds, en de wetenschappelijke langetermijnvisie van het instituut voor het opzetten van ambitieuze onderzoeksprojecten anderzijds. Eén bemerking die evenwel ieder jaar opnieuw werd gemaakt, betrof de kwaliteit van het Engels in de publicaties van het instituut, die hier en daar te

wensen overliet. Niet alleen de Engelstalige leden van de Wetenschappelijke Raad, maar ook – en vooral – niet-Engelstalige leden gaven dit aan. We stellen met genoeg vast dat dit probleem wordt aangepakt door vaker zelfstandige professionele editors in te schakelen.

Tijdens de opstartperiode is het normaal dat een instituut al zijn aandacht toespitst op de interne organisatie en zijn werkprogramma om zijn kerntaken te volbrengen, in casu met eigen middelen en op eigen kracht voldoen aan alle verplichtingen ten aanzien van het parlement. Deze inlooperperiode is nu achter de rug en we willen de wetenschappelijke medewerkers van het instituut aansporen om hun uitbestedingsbeleid voor te zetten en nieuwe netwerken uit te bouwen met universiteiten in Vlaanderen en elders. Dit gebeurt nu al door een bijdrage te leveren aan internationale conferenties en door artikels te publiceren in toonaangevende vakbladen, maar ons inziens kan en moet Brussel meer en nadrukkelijker als belangrijke troef worden uitgespeeld. De plannen om volop in te haken op het EU-voorzitterschap van België zouden via netwerking verder kunnen worden opengetrokken ter ondersteuning van relevante projecten, die door het Vredesinstituut worden ondersteund of uitgevoerd in samenwerking met andere stakeholders. Kortom, het Vlaams Vredesinstituut krijgt volop mogelijkheden om een positieve en proactieve rol op te nemen en we willen het instituut aanzetten om zijn werkzaamheden in die zin te sturen.

Andere spanningen in de werkzaamheden van het instituut hebben te maken met het noodzakelijke evenwicht tussen ‘in-house’ onderzoek voor het parlement en eerder ‘interessegestuurd’ onderzoek. De wetenschappelijke medewerkers kunnen uiteraard niet in de hand bijten die hen voedt – dat heeft trouwens geen enkele zin – maar hun werk beperken tot louter, of voornamelijk, het onderzoek dat door het parlement en de Raad van Bestuur wordt gevraagd, zou een miskennis van hun wetenschappelijke roeping betekenen. Aan de andere kant dient interessegestuurd onderzoek wel relevant en nuttig te zijn voor de omgeving waarin het instituut is ingebed, en voor het ruimere wetenschappelijke vredesonderzoek. Daarenboven is ook een spanningsveld voelbaar m.b.t. de beschikbare middelen van het instituut, die voor sommige doeleinden volstaan, maar voor andere, grootschalige projecten, zoals het opgestarte project over politiek geweld, ontoereikend zijn. Dit project werd met de goedkeuring van de Wetenschappelijke Raad stopgezet, deels omdat het te ambitieus was en er te weinig middelen voorhanden waren. Dit project gaf evenwel de aanzet tot interessant conceptueel werk. De interessedomijnen die meer algemeen aansluiten bij de kerntaken van het instituut als paraparlementaire instelling zijn die domeinen die verband houden met het toezicht op de wapenhandel en wapenproductie, evenals het programma Vrede en Samenleving, met een sterk vormende inslag. Zo worden onder meer de rol van de media, opvoeding en onderwijs, en oorlogsherdenking doorgeleefd, in het bijzonder in Vlaanderen. Daarnaast tekenen we enkele nieuwe ontwikkelingen op in een domein dat tot nu toe nog niet veel aan bod kwam: de vredeseconomie. Een mooi voorbeeld daarvan is het onderzoek naar de Europese defensiemarkt. We raden evenwel aan om ook aandacht te besteden aan die elementen die aanleunen bij de intellectuele interesses van de wetenschappelijke medewerkers en die hen samenbrengen binnen een gemeenschappelijk programmakader. Kortom, we willen erop toezien dat de weten-

schappelijke medewerkers voldoende gelegenheid krijgen om onderzoek te verrichten dat aansluit bij hun eigen intellectuele interesses, misschien binnen een netwerk van Vlaamse universiteiten en andere in Brussel gevestigde partners, ofwel via hun deelname aan toonaangevende internationale academische conferenties en onderzoeksnetwerken.

4.4

Bemerkingen bij de onderzoeksrapporten, achtergrond- en adviesnota's

4.4.1 Onderzoeksrapporten

Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweëerlei gebruik in 2008

Het is zowat een traditie geworden dat het Vredesinstituut verslag uitbrengt over de Vlaamse buitenlandse wapenhandel van het afgelopen jaar. In dit document wordt de periodieke rapportage van de Vlaamse overheid over goedgekeurde en geweigerde vergunningsaanvragen voor dat jaar onder de loep genomen. Net als in het verslag over 2007 voegde het Wetenschappelijk Secretariaat een hoofdstuk toe over de handel in goederen voor tweëerlei gebruik. Het verslag wordt zo geordend en georganiseerd dat het voldoet aan de noden van het doelpubliek. Maar weinig lezers zullen het verslag integraal door nemen. Het document werd eerder opgevat als een naslagwerk, waarbij de lezer afzonderlijke hoofdstukken kan raadplegen, plus toelichtingen met de nodige achtergrondinformatie, die trouwens ook (uitvoerig) in de lopende tekst wordt geduid. Lezers die het hele verslag zouden doorlezen, zouden zich mogelijk ergeren aan de overvloed aan informatie en herhalingen.

Net als in het verslag over 2007 bevat dit naslagwerk een bijzonder interessant hoofdstuk waarin de cijfers m.b.t. de Vlaamse handel worden vergeleken met de nationale Belgische

cijfers. Dit hoofdstuk peilt bovendien naar de waarde van alle Belgische uitvoervergunningen samen, gekaderd binnen een Europese context. Ondanks de problemen m.b.t. de verschillende statistische grondslagen zou verdere vergelijkende analyse nuttig en zelfs warm aanbevolen zijn. Het is daarenboven wenselijk dat de wetenschappelijke medewerkers van het Vredesinstituut de niet gelijklopende ML-categorieën in Vlaanderen, België en de EU voor vergunning en rapportage aftoetsen, vermits in de Vlaamse context – op basis van een catch-all clause – extra categorieën worden toegevoegd.

Een tweede aanrader is om tevens gegevens te verzamelen over de waarde van de effectief verhandelde goederen – cijfers die niet openbaar worden gemaakt –, naast de reeds verzamelde informatie over de waarde van de door de Vlaamse overheid verleende vergunningen. Ook kan het onderzoek naar de uitvoer van goederen voor tweërlei gebruik in het kader van globale vergunningen geleidelijk worden uitgediept. Het zou nuttig zijn om enkele van de uitvoerders van goederen voor tweërlei gebruik te benaderen om concrete cijfers te pakken te krijgen over deze specifieke handel, vermits deze cijfers niet door de Vlaamse overheid openbaar worden gemaakt. Zelfs indien op basis van deze informatie geen grondig en allesomvattend beeld kan worden geschilderd van welke goederen voor tweërlei gebruik nu precies worden verhandeld, zou dit wel een aanzet kunnen zijn om meer ‘vat’ te krijgen op deze cijfers. Niettemin is het onderzoek dat tot dusver door het wetenschappelijke team werd uitgevoerd uitermate nuttig en is het een praktisch instrument voor beleidsmakers.

Een venster op de wereld. De actuele staat van buitenlandberichterijding: feiten, impact en actieruimte

Deze uitvoerige en diepgaande studie wordt aangestuurd door twee vaststellingen. Enerzijds is er de vaststelling dat mensen die beter op de hoogte zijn van wat er in de wereld gebeurt sneller geneigd zijn zich actief in te zetten voor vrede. Anderzijds wordt overvloedig aangetoond dat de hoeveelheid en kwaliteit van buitenlands nieuws er op achteruitgaat, waardoor de eerste trend op losse schroeven komt te staan.

Het rapport analyseert de relevante literatuur tot op het bot, met onder meer onderzoek uitgevoerd in de VS, en licht op basis daarvan de Vlaamse televisie en kranten helemaal door. Om buitenlandberichterijding in cijfers te vatten en vergelijkingen over verschillende jaren mogelijk te maken, laat dit empirische onderzoek – net als de literatuur waarop het steunt – kwalitatieve aspecten m.b.t. inhoud en voorstelling buiten beschouwing en wordt alle aandacht toegespitst op meetbare indicatoren m.b.t. ‘kwantiteit’, ‘kwaliteit’ en ‘impact’. De kwantiteit van de berichterijding kan worden gemeten aan de hand van frequentie en zendtijd. De kwaliteit kan worden beoordeeld op basis van de aandachtscurve en de verscheidenheid van de onderwerpen. Wat dat laatste punt betreft, worden stevast oorlogen, rampen en criminaliteit in het buitenland in de schijnwerpers gezet. De impact van de berichterijding wordt getoetst uitgaande van de relatie tussen nieuwsconsumptie,

politieke kennis en ‘goed burgerschap’. Het betreft hier een diepgaand, goed onderbouwd en genuanceerd onderzoeksrapport, zowel wat de doorgelichte literatuur als de onderzochte empirische gegevens betreft, aangevuld met interviews met Vlaamse journalisten. Uitgaande van de vaststelling dat nieuwsconsumptie rechtstreeks verband houdt met ‘goed burgerschap’, waarbij een vrije en onafhankelijke pers wordt gevrijwaard, voert het rapport in zijn aanbevelingen aan dat de Vlaamse overheid wel degelijk een legitieme ‘zorgplicht’ heeft m.b.t. het bevorderen van een kwaliteitsvolle berichtgeving. Wanneer we het rapport toetsen aan de gehanteerde onderzoeksmethodologie, met alle problemen van dien i.v.m. betekenis en vergelijkbaarheid, mogen we gerust stellen dat het hier een fraai staaltje van vakmanschap betreft. De aanbevelingen in het rapport sluiten voorts aan bij de bevindingen en vallen binnen het bevoegdheidsdomein van het Vlaams Vredesinstituut. We wijzen er bovendien op dat dit rapport handig voortborduurt op een vroeger rapport van het Instituut, dat gewag maakt van een beginnende trend in de richting van meer positieve interne synergie.

Met betrekking tot de onderzoeksmethodologie stippen we aan dat de auteurs zich terdege bewust zijn van de vergelijkbaarheidsproblemen die voortvloeien uit de divergente definities van ‘buitenlands’ nieuws, de verschillende steekproeftrekkingen en tijdsbestekken. Rekening houdend met deze problemen lijken de algemene bevindingen met betrekking tot de Vlaamse nieuwsmedia de bewering te staven dat de algehele kwantiteit en kwaliteit van de buitenlandberichtgeving er na het einde van de Koude Oorlog op achteruit zijn gegaan. Enige duiding is hier echter wenselijk. Deze achteruitgang is iets meer uitgesproken bij de commerciële zender VTM in vergelijking met de openbare omroep, VRT. Binnen deze context tekenen we evenwel occasionele pieken op in de aandacht voor buitenlands nieuws.

Wanneer we de mogelijkheden voor verder mediaonderzoek afspeuren, lijkt het ons gezien de uitvoerigheid en grondigheid van deze studie zinvol om ook kwalitatieve aspecten m.b.t. inhoud en voorstelling in aanmerking te nemen. Het beantwoorden van dergelijke onderzoeksvragen zou niet alleen meer aandacht vereisen voor betekenis en inhoud, maar ook een verruiming van het onderzoek naar andere media zoals film, het internet en andere populair-culturele aspecten. Wat de Vlaamse televisie en kranten betreft, wijst het rapport op opvallende nieuwspieken bij de val van de Sovjet-Unie en de aanslagen van 9/11. Wanneer we dit koppelen aan politieke risico's lijken deze pieken samen te vallen met een verschuiving van de nieuwsaandacht van de zekerheden ten tijde van de Koude Oorlog naar een wereld waar het gevaar overal loert. Hoe gaan de media concreet met deze verschuiving om? En wat is het verband tussen publieke opinie en maatschappelijke mobilisatie?

4.4.2 Achtergrondnota

Herinneringseducatie in het Vlaamse onderwijs: een pleidooi voor Holocaustherdenking, geschiedenisonderwijs en vredesopvoeding? Achtergrondnota van 3 september 2009.

Deze achtergrondnota belicht op welke manier leerlingen 1) lessen trekken uit historische en actuele voorbeelden van onverdraagzaamheid, racisme en xenofobie en 2) voorbeelden geven van de potentieel constructieve rol van conflicten. Hiermee verwijst de nota naar een decreet dat inhaakt op Holocaustherdenking, dat herinneringseducatie wil gebruiken als instrument om lessen te trekken uit het verleden en dat verdraagzaamheid, vrijheid, democratie en constructief omgaan met conflicten wil aanmoedigen. De nota steunt Holocaustherdenking, maar beschouwt geschiedenisonderwijs en vredesopvoeding als de meest zinvolle vectoren voor verdraagzaamheid, vrijheid en wereldvrede.

Deze achtergrondnota is van uitstekende kwaliteit. De analyse en evaluatie zijn helder, systematisch, evenwichtig en overtuigend. De nota is bedoeld voor specialisten en spreekt geen breder publiek aan. Met het oog op een ruimere verspreiding zou het zinvol zijn om een meer toegankelijke samenvatting, zonder al te veel vaktaal, toe te voegen.

4.4.3 Adviesnota's

Advies bij het voorstel van decreet van de heren Jan Roegiers en Kurt De Loor van 6 maart 2008 houdende wijziging van de wet van 5 augustus 1991 betreffende de in-, uit- en doorvoer van en de bestrijding van illegale handel in wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie wat de verslaggeving aan het Vlaams Parlement betreft

Advies bij het voorstel van decreet van de heren Eloi Glorieux, Jos Stassen en Rudi Daems houdende de in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie

Advies bij het voorstel van decreet van de heren Roland Van Goethem, Jan Penris en Karim Van Overmeire houdende de in-, uit- en doorvoer van en de bestrijding van illegale handel in wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie.

Deze drie adviesnota's hebben betrekking op een wetgevingsproces en zijn noodzakelijkerwijs afgestemd op de aard en beperkingen van de voorstellen van decreet die ze belichten. Niettemin kunnen deze nota's perfect worden beoordeeld in termen van wetenschappelijke kwaliteit, helderheid, schrijfstijl en voorstelling. Daarnaast vereist de context dat de nota's begrijpelijk zijn voor niet-deskundigen en dat ze een strikte onpartijdigheid aan de dag leggen ten aanzien van politieke partijen en individuen.

De drie teksten voldoen prima aan de voornoemde criteria. Ze geven blijk van een nauwkeurige en actuele kennis van de relevante technische en wettelijke overwegingen en van de relevante internationale verplichtingen, meer bepaald binnen de context van de EU. De auteurs behandelen en analyseren elk vraagstuk afzonderlijk op een duidelijke, logische manier en verlenen gedetailleerd advies. Ze lichten deze vraagstukken voldoende toe zodat ook een leek ze kan begrijpen. De tekstkwaliteit is (in de Engelse vertaling) over het algemeen goed.

De drie teksten lijken bovendien consequent en onbevooroordeeld te zijn in hun behandeling van de drie decreten. Het tweede en het derde decreet krijgen af te rekenen met meer kritiek, maar deze kritiek wordt degelijk onderbouwd met verwijzingen naar wetgevingen, internationale verplichtingen en technische vereisten. De punten die in elk van de drie voorstellen van decreet worden aangehaald, worden op precies dezelfde manier behandeld. De enkele schoonheidsfoutjes in de teksten hebben voornamelijk te maken met de voorstelling van de inhoud.

Advies ter bevordering van buitenlandberichtgeving in de Vlaamse media.

De adviesnota beschrijft kort de kwaliteit en de kwantiteit van de buitenlandberichtgeving in de Vlaamse media. De nota peilt onder meer naar de impact van een gebrekkige berichtgeving op het begrip van de samenleving van de internationale politieke context en in het bijzonder van alles wat te maken heeft met oorlog en vrede. De nota belicht vervolgens enkele initiatieven die deze knelpunten in het verleden trachtten aan te pakken en besluit met vier beleidsaanbevelingen voor het Vlaams Parlement.

De kwaliteit en kwantiteit van de internationale berichtgeving in de Vlaamse media gaven al geruime tijd aanleiding tot bezorgdheid. Vandaar dat het Vlaams Vredesinstituut besloot zelf een onderzoek in te stellen naar de buitenlandberichtgeving en de impact daarvan op de publieke opinie. De onderzoeksresultaten werden in 2009 bekendgemaakt en geven aan dat de kwaliteit en kwantiteit van de buitenlandberichtgeving in Vlaanderen er op achteruit gaat. Het betreft hier een onderwerp dat relevant is voor de opdracht van het Vlaams Vredesinstituut en voor het Vlaams Parlement.

De nota wordt stevig onderbouwd met empirische gegevens, wat de geloofwaardigheid van de analyse en de vraag om een doortastend optreden verder kracht bijzet. De berichtgeving buiten Vlaanderen komt in de adviesnota evenwel niet aan bod.

Nochtans kunnen dergelijke voorbeelden in het buitenland nieuwe manieren aanreiken om de berichtgeving in Vlaanderen te verbeteren.

Gezien de aard van dit document, dat beleidsadvies verstrekt, is het gepast dat nergens naslagwerken worden vermeld. Het had echter wel zinvol kunnen zijn om te verwijzen naar relevante theoretische ontwikkelingen m.b.t. media en beleidsstudies, alsook soortgelijke cases in andere ontwikkelde democratieën.

De opbouw van de nota is duidelijk en logisch en schakelt van een duiding van de context en de relevante beleidsuitdagingen naadloos over naar een overzicht van de stappen die tot nu toe werden ondernomen, om te besluiten met enkele aanbevelingen voor toekomstige acties. Een verdere verduidelijking van de redenen waarom beleidsmaatregelen in het verleden de slabakkende kwaliteit en kwantiteit van de buitenlandberichtgeving niet konden counteren, had de lezer kunnen helpen om beter de doeltreffendheid van nieuwe beleidsmaatregelen in te schatten.

De kwaliteit van het Engels evenaart niet de kwaliteit van de argumentering, maar desondanks is de adviesnota goed leesbaar en beknopt en wordt de inhoud logisch opgebouwd en voorgesteld. De nota pleit resoluut voor een nieuwe aanpak.

4.5 Dankwoord

De voorzitter en leden van de Wetenschappelijke Raad hebben zich de afgelopen vier jaar met plezier van hun taak gekweten, die ze bovendien als een persoonlijke verrijking hebben ervaren. De wetenschappelijke medewerkers en het ondersteunend personeel van het Vlaams Vredesinstituut hebben ons met onverdroten inzet geholpen bij de uitvoering van onze taak, altijd oprecht behulpzaam en openhartig, wat we bijzonder op prijs stelden. Het was een voorrecht om vanop de eerste rij te mogen toekijken hoe het Instituut en ook het wetenschappelijke team de vleugels uitsloegen. Hoewel aan de opdracht van de huidige Wetenschappelijke Raad weldra een eind komt, hebben sommige leden al aangegeven dat ze ook in de toekomst willen aanblijven, wanneer zij daartoe worden uitgenodigd. Andere leden, die niet langer kunnen aanblijven, wensen niettemin op de hoogte te blijven van het reilen en zeilen van het Vlaams Vredesinstituut en blijven de medewerkers van het Instituut graag informeel bijstaan.

We houden eraan de directeur, de wetenschappelijke medewerkers en het ondersteunend personeel van het instituut te feliciteren met hun inzet en de schitterende resultaten die ze de voorbije vier jaar hebben geboekt. We wensen hen een mooie toekomst.

#E5

Het instituut

5.1 Situering

Het decreet: de handleiding voor het Vlaams Vredesinstituut

Het Vlaams Parlement legde in het oprichtingsdecreet (7 mei 2004) van het Vlaams Vredesinstituut vier opdrachten vast voor de nieuwe paraparlementaire instelling: fundamenteel en actueel vredesonderzoek verrichten, informatiebronnen verzamelen en ontsluiten, voorlichten en het parlement en de regering adviseren.

Vredesonderzoek, zowel fundamenteel wetenschappelijk onderzoek als onderzoek dat inspeelt op de actualiteit, is een eerste belangrijke opdracht van het Vredesinstituut. Het uitgevoerde onderzoek moet bijdragen tot het bevorderen van vreedzame en rechtvaardige oplossingen van conflicten en tot het vestigen van de voorwaarden voor een duurzame vrede.

Het Vredesinstituut heeft ook de taak het Vlaams Parlement, het middenveld én het brede publiek te informeren over vrede en geweldpreventie en over de resultaten van het uitgevoerde onderzoek.

Tot slot kan het Vredesinstituut op eigen initiatief, op initiatief van het Vlaams Parlement of op vraag van de Vlaamse Regering, algemene of specifieke adviezen formuleren. In het decreet wordt zijn adviesfunctie aan het Vlaams Parlement met betrekking tot internationale verdragen en de beleidsbrief van de minister bevoegd voor wapenhandel expliciet vermeld, maar parlement en regering kunnen ook in andere gevallen een beroep doen op de deskundigheid van het Vredesinstituut. Het Vredesinstituut zelf kan ten allen tijde op basis van het onderzoek adviezen formuleren.

De vierledige opdracht van het Vredesinstituut richt zich op een breed doelpubliek. Als paraparlementaire instelling staat het instituut in eerste instantie ten dienste van het Vlaams Parlement. Het ondersteunt het parlement bij zijn kerntaken. Onder andere bij het opstellen van decreten en het doeltreffend opvolgen en controleren van de uitvoerende macht met betrekking tot de in 2003 overgehevelde bevoegdheden inzake de in-, uit- en doorvoer van wapens ondersteunt het Vredesinstituut het Vlaams Parlement.

Het Vredesinstituut richt zich ook tot het middenveld en het brede publiek. Onder meer via de Raad van Bestuur heeft het Vredesinstituut een vinger aan de pols van het brede maatschappelijke middenveld in Vlaanderen: werkgevers, werknemers, academici, vredesbewegingen en politieke partijen.

Het oprichtingsdecreet van het Vredesinstituut werd in 2009 aangepast. Op 30 april 2009 keurde de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement het voorstel van decreet goed van mevrouw Marleen Vanderpoorten houdende wijziging van het decreet van 7 mei 2004 houdende oprichting van een Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie bij het Vlaams Parlement, wat zijn adviesopdracht en de evenwichtige vertegenwoordiging van de Raad van Bestuur betreft.

De decreetswijziging strekt ertoe de opdrachten van het Vredesinstituut en het verloop van de adviesprocedures te verduidelijken. Van de oorspronkelijke zes adviesmogelijkheden blijven er nog drie over. De mogelijkheid van adviesverstrekking op eigen initiatief van het instituut of op vraag van het Vlaams Parlement blijft behouden. De adviesverlening bij de jaarlijkse beleidsbrief van de minister, verantwoordelijk voor de wapenhandel, wordt vervangen door een advies bij het jaarverslag dat de Vlaamse Regering over de toepassing van de wet op buitenlandse wapenhandel bij het Vlaams Parlement moet indienen. De verplichting om een advies te geven over dat jaarverslag biedt het instituut de garantie dat minstens eenmaal per jaar aandacht besteed wordt aan zijn visie op het regeringsbeleid inzake wapenhandel, zowel in het parlementaire als het maatschappelijke debat. Daarnaast past de decreetswijziging ook het principe van evenwichtige vertegenwoordiging tussen mannen en vrouwen in advies- en bestuursorganen toe op de Raad van Bestuur van het Vredesinstituut.

De opdrachtverklaring

De Raad van Bestuur vertaalde de missie van het Vredesinstituut in een opdrachtverklaring die duidelijk vanuit de Vlaamse context vertrekt, maar ook buiten de regionale grenzen treedt. Het instituut hanteert gevestigde methodes van vredesonderzoek, maar verkent ook nieuwe invalshoeken. De tekst legt de nadruk op het betrekken van het middenveld en het brede publiek bij de activiteiten van het Vredesinstituut. De opdrachtverklaring is een bondige maar rijke en evenwichtige tekst, die als leidraad kan dienen voor de uitbouw van het Vredesinstituut.

“Het Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie is een door het Vlaams Parlement opgericht onafhankelijk instituut dat opkomt voor een vredescultuur in Vlaanderen en dat meebouwt aan de vrede in Europa en de wereld.

Het Vlaams Vredesinstituut past in een lange traditie van vredesopbouw op het vlak van vredeseconomie, sociale defensie, wapenbeheersing, controle op de internationale wapenhandel, respect voor de rechten van de mens en vormen van vreedzame conflicthantering.

Het Vlaams Vredesinstituut verricht en bevordert vredesonderzoek en stelt publicaties, adviezen en informatie ter beschikking van het publiek en de overheid.

Het Vlaams Vredesinstituut is bereid om actief en concreet aan vredesinitiatieven deel te nemen in samenspraak met het middenveld en de overheid.

Bij de ontwikkeling van een Vlaamse vredescultuur heeft het Vlaams Vredesinstituut zowel aandacht voor vredeseconomie en voor vredesopvoeding, als voor nieuwe aspecten van vredesopbouw waaronder een ethische, gendergevoelige of ecologische benadering.

Het Vlaams Vredesinstituut wil een open huis zijn waar iedereen welkom is.”

5.2

De Raad van Bestuur

Samenstelling

De Raad van Bestuur van het Vredesinstituut bestaat uit 19 stemgerechtigde leden uit uiteenlopende hoeken van het Vlaamse middenveld. De leden hebben een mandaat van vijf jaar en worden benoemd door het Vlaams Parlement. Om een onafhankelijk instituut met een groot draagvlak en de nodige deskundigheid te verzekeren, wordt in het decreet een evenwichtige vertegenwoordiging bepaald: zes in eigen naam zetelende leden voorgedragen door de fracties in het Vlaams Parlement, drie leden op voordracht van de Vlaamse Interuniversitaire Raad, drie leden op voordracht van een vrijwillig samenwerkingsverband van Nederlandstalige vredesorganisaties en vier leden op voordracht van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen. De aldus samengestelde Raad van Bestuur coöpteert nog drie leden.

Op 13 januari, de eerste vergadering in 2009, bestond de Raad van Bestuur uit volgende leden:

Nelly Maes, voorzitter
Prof. Dr. Katlijn Malfliet
Prof. Dr. Jan Clement
Axel Delvoie
Freddy Sarens
Prof. Dr. Em. Erik Suy

voorgedragen door de politieke fracties

Els Dirix
Wim Beazar
Jan Boulogne
Jan Renders

voorgedragen door de SERV

Prof. Dr. Gustaaf Geeraerts
Prof. Dr. Koen Vlassenroot
Prof. Dr. Jan Wouters

voorgedragen door de VLIR

William Debruyn
Inez Louwagie
Gio De Weerd

voorgedragen door de Vlaamse vredesbewegingen

Walter Baeten
Prof. Dr. Philip Nauwelaerts, ondervoorzitter
Christophe Scheire

gecoöpteerde leden

In 2009 nam de heer Christophe Scheire ontslag uit de Raad van Bestuur. Mevrouw Olivia Rutazibwa werd verwelkomd als nieuw gecoöpteerd lid.

Vergaderingen

De vergaderingen van de Raad van Bestuur van het Vlaams Vredesinstituut vonden in 2009 plaats op 13 januari, 3 maart, 20 april, 26 mei, 22 juni, 25 september, 20 oktober en 17 november en 14 december.

Dagelijks Bestuur

De beslissingen van de Raad van Bestuur worden in de praktijk opgevolgd door het Dagelijks Bestuur, dat bestaat uit de voorzitter, ondervoorzitter en directeur van het Vredesinstituut. De leden van het Dagelijks Bestuur houden nauw contact over de voorbereiding van de bestuursvergadering, de werking en het personeelsbeleid van het instituut.

5.3

De Wetenschappelijke Raad

Gezien wetenschappelijk werk een basispijler in de werking van het Vredesinstituut is, werd in het decreet een Wetenschappelijke Raad voorzien die de Raad van Bestuur en het Wetenschappelijk Secretariaat inhoudelijk bij de onderzoeksactiviteiten ondersteunt. Als internationaal samengesteld adviesorgaan evalueert de Wetenschappelijke Raad de kwaliteit van de onderzoeksopdracht van het Vredesinstituut, geeft hij de Raad van Bestuur en het Wetenschappelijk Secretariaat advies over belangrijke trends in het onderzoek inzake vrede en veiligheid en kan hij, gezien zijn deskundigheid, geraadpleegd worden voor het lopende onderzoek.

De Wetenschappelijke Raad is samengesteld uit de voorzitter van de Raad van Bestuur, acht binnen- en buitenlandse specialisten afkomstig uit academische middens en niet-gouvernementele organisaties en de directeur van het Vredesinstituut. De Raad van Bestuur benoemt de leden van de Wetenschappelijke Raad voor vijf jaar. De Wetenschappelijke Raad vergadert in regel twee keer per jaar. In 2009 vergaderde de Raad op 20 maart en op 23 oktober.

Op 20 maart 2009 bestond de Wetenschappelijke Raad uit volgende deskundigen: mevrouw Alyson JK Bailes en mevrouw Dr. An Vranckx; en de heren Prof. Dr. Heiner Hänggi, Prof. Dr. Sven Biscop, Prof. Dr. Mark Duffield, Prof. Dr. John Groom, Prof. Dr. Luc Reyhler en Dr. Jean Pascal Zanders.

Prof. Dr. John Groom is professor emeritus Internationale Betrekkingen van de Universiteit van Kent. Hij is voorzitter van de Wetenschappelijke Raad.

Alyson J.K. Bailes is gastprofessor Internationale Betrekkingen aan de Universiteit van IJsland in Reykjavik en voormalig directeur van SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute).

Prof. Dr. Sven Biscop is voor Egmont - het Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen - directeur van het Security & Global Governance Programme en coördinator van de Hogere Studies Veiligheid en Defensie.

Prof. Dr. Mark Duffield is professor Development Politics aan de Universiteit van Bristol.

Prof. Dr. Heiner Hänggi is Assistant Director en Head of Research bij het Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) in Zwitserland.

Prof. Dr. Luc Reyhler doceert internationale betrekkingen, geweldpreventie en vredesonderzoek aan de Universiteit van Leuven. Hij is directeur van het Centrum voor

vredeonderzoek en Strategische Studies (CPRS) in het Instituut voor Internationaal en Europees beleid.

Dr. An Vranckx is gastprofessor in de Vakgroep Studie van de Derde Wereld van de Universiteit Gent.

Dr. Jean Pascal Zanders is Research Fellow in het EU Institute for Security Studies (ISS) in Parijs.

5.4

Het Wetenschappelijk Secretariaat

Het Wetenschappelijke Secretariaat is het operationele centrum van het Vredesinstituut. In de kantoren in het Huis van Vlaamse Volksvertegenwoordigers zijn de onderzoekers aan het werk, wordt het documentatiecentrum uitgewerkt en adviezen voorbereid.

Op voorstel van de Raad van Bestuur legde het Vlaams Parlement de personeelsformatie van het Vredesinstituut vast: een directeur, drie wetenschappelijk medewerkers, een communicatieverantwoordelijke en een secretariael medewerker.

In 2009 bestond het Secretariaat uit volgende leden:

Directeur

Tomas Baum

Onderzoekers

Sara Depauw

Geert Castryck

Nils Duquet

Communicatieverantwoordelijke

Wies De Graeve

Office Manager

Margarida Ferro

Het Vredesinstituut biedt stageplaatsen aan om studenten uit binnen- en buitenland de kans te geven kennis te maken met een professionele omgeving, het parlementaire huis en het academisch werk van het instituut. Onder begeleiding van de directeur waren Fabian Dominguez (België), Isabella la O' (Filippijnen) en Francine Migneault (Canada) in 2009 als stagiair aan de slag bij het Vredesinstituut.

5.5 Externe relaties

5.5.1 Netwerk

Academisch netwerk

Voor de onderzoeksopdracht van het Vredesinstituut zijn nationale en internationale contacten in de academische wereld noodzakelijk, onder meer om informatie uit te wisselen, netwerken op te zetten en complementair onderzoek te doen. In 2009 werden de reeds bestaande contacten uitgebouwd en werden nieuwe waardevolle contacten gelegd met andere instellingen voor vredesonderzoek en internationale betrekkingen in binnen- en buitenland. Dit gebeurde door bijdragen aan conferenties, samenwerkingsverbanden voor activiteiten of publicaties, en persoonlijke contacten.

Het medewerkers van het Vlaams Vredesinstituut leverden een bijdrage aan volgende academische evenementen:

- ‘Exploring the Past, Anticipating the Future - ISA Annual Convention 2009’, van 15 tot 18 februari 2009 in New York, georganiseerd door International Studies Association (ISA) – Nils Duquet
- ‘ECPR Joint Sessions’, van 14 tot 19 april 2009 in Lissabon, georganiseerd door European Consortium for Political Research (ECPR) – Sara Depauw

- ‘8ste Nederlands-Belgisch Politologenetmaal’, op 28 en 29 mei 2009 in Nijmegen – Tomas Baum
- ‘Toward Perpetual Peace’, op 25 juni 2009 in Istanbul, Bogazici Universiteit – Tomas Baum
- ‘21st World Congress of Political Science’, van 12 tot 16 juli 2009 in Santiago, georganiseerd door *International Political Science Association* (IPSA) – Nils Duquet, Tomas Baum
- ‘ISA – ABRI Joint International Meeting’, van 22 tot 24 juli 2009 in Rio De Janeiro, georganiseerd door *International Studies Association* (ISA) – Tomas Baum

In eigen land werd het contact met alle Vlaamse universiteiten opgevoerd, in het bijzonder inzake uit te besteden onderzoek. Reeds in 2008 besliste het Vredesinstituut dat het vanaf 2010 jaarlijks de ‘Prijs van het Vlaams Vredesinstituut’ uitreikt voor de beste masterproef in vredesonderzoek. De prijs bestaat uit een geldbedrag van 1000 euro, en bijkomend de mogelijkheid voor de laureaat om een tegemoetkoming ter waarde van maximaal 6000 euro te krijgen voor een wetenschappelijk vervolg van zijn/haar vredesonderzoek. Door het uitreiken en promoten van de prijs wil het Vredesinstituut de zichtbaarheid het vredegericht onderzoek in verschillende disciplines verhogen. Het instituut benadrukt daarbij een brede benadering van vredesonderzoek, die openstaat voor alle disciplines. In het academiejaar 2009-2010 werd de promotie van de prijs bij de Vlaamse hogere onderwijsinstellingen opgevoerd.

Op 5 mei 2009 gaf directeur Tomas Baum een gastcollege aan de Universiteit Antwerpen over de ‘Democratische Vrede’ in het kader van het vak Vraagstukken uit de internationale politiek. Onderzoeker Nils Duquet was op 14 mei 2009 te gast aan de Vrije Universiteit Brussel voor een gastcollege ‘Olie en gewapende conflicten: het conflict in de Niger Delta’.

Politiek netwerk

Als paraparlementaire onderzoeksinstituting is het voor het Vredesinstituut ook van groot belang in de politieke omgeving een breed netwerk uit te bouwen. Het Vlaams Parlement en de Vlaams volksvertegenwoordigers komen daarbij vanzelfsprekend op de eerste plaats. Het Vredesinstituut ondersteunt het parlement onder meer door de publicatie van advies- en achtergrondnota’s, het uitbouwen van een documentatiecentrum en het organiseren van conferenties en seminaries (zie hoofdstuk 3). Daarnaast werkte het Vredesinstituut ook mee aan de onthaaldag voor nieuw verkozen Vlaams volksvertegenwoordigers op 23 september 2009. Het Vredesinstituut hield de parlementaire gemeenschap op de hoogte van zijn activiteiten met diverse artikels in *Parlando*, het huisblad van het Vlaams Parlement.

Naast zijn rol in het Vlaams Parlement, legde het Vredesinstituut ook contacten met het brede Vlaamse beleidsveld, waaronder de Dienst Controle Wapenhandel (Internationaal Vlaanderen) m.b.t. wapenhandel en –productie en de administratie Onderwijs m.b.t. vredesopvoeding. Op Belgisch niveau onderhield het Vredesinstituut de contacten met experts van het Studiecentrum voor Kernenergie in Mol, onder meer in het kader van een seminarie over non-proliferatie. Op Europees vlak werd het Vredesinstituut erkend voor zijn onderzoek naar het Europees wapenhandelbeleid en de Europese defensiemarkt wat onder meer resulteerde in twee bijdragen op de COARM-NGO Meeting die, onder meer onder auspiciën van het Zweeds EU-voorzitterschap, op 19 november plaats vond in Brussel.

Tot slot neemt het Vredesinstituut sinds 2008 ook deel aan de voorbereidingen voor het opzetten van een 'Peace Network of European Cities and Regions'. Vanuit Noord-Ierland is het initiatief genomen om een dergelijk netwerk te ontwikkelen. Na de Goede Vrijdagakkoorden heeft de Europese Unie beslist fondsen vrij te maken (PEACE I, II en III) om via het lokale niveau het vredesproces te ondersteunen. Binnen het PEACE III-programma wordt het initiatief genomen om de hand te reiken naar andere regio's en steden om ervaringen uit te wisselen en lessen te delen. Het Vredesinstituut werd uitgenodigd om in een verkennende fase mee te denken over de opzet van een dergelijk netwerk, samen met vertegenwoordigers van Ierland, Noord-Ierland, Cyprus, Baskenland en de Europese Commissie. In dat kader sprak de directeur van het Vredesinstituut een conferentie over het op te zetten netwerk toe in Derry/Londonderry op 18 juni 2009, en nam het Vredesinstituut op 6 oktober 2009 deel aan de Open Days van het Comité van de Regio's van de Europese Unie. Nog op 6 oktober 2009 was het Vredesinstituut gastheer in het Vlaams Parlement voor de stuurgroep van het 'Peace Network'.

Contacten met het middenveld en stakeholders

Naast de politieke en academische gemeenschap, is ook het middenveld een belangrijke partner en stakeholder van het Vredesinstituut. Het instituut is immers meer dan een expertisecentrum; het is ook een Vlaams politiek-maatschappelijke instelling. Structureel is deze band verankerd door een sterke vertegenwoordiging van middenveldorganisaties in de Raad van Bestuur van het instituut.

Het Vredesinstituut bouwt ook meer informele contacten op met de Vlaamse civiele maatschappij. Met name bij de verspreiding van onderzoeksresultaten wordt dit netwerk aangesproken. Bij de evenementen in 2009 georganiseerd door het Vredesinstituut, was telkens een brede vertegenwoordiging van vredes- en ander sociaal geëngageerde verenigingen aanwezig. Het gaat echter niet om eenrichtingsverkeer. Het Vredesinstituut gaat uit van een wisselwerking en uitwisseling van informatie en ervaring. Het debat 'Kiezen onze politici voor een klimaat van vrede?' was in deze een goed voorbeeld: middenveldvertegenwoordigers waren betrokken bij de voorbereidingen en een brede waaier aan organisaties was aanwezig op dit politiek debat. In 2009 werd ook in publicaties van middenveldorganisaties ruim aandacht besteed aan de onderzoeksresultaten die het Vredesinstituut publiceerde, onder meer inzake vredesopvoeding, buitenlandberichtgeving en wapenhandel. Het Vredesinstituut volgt bovendien de vredesactiviteit in Vlaanderen op de voet en de medewerkers van het instituut waren regelmatig aanwezig 'in het veld'.

De werkgroep Vrede en samenleving van het Vredesinstituut is een informeel klankbord voor het werk van het Vredesinstituut inzake vredeseducatie en een platform voor betrokken actoren om elkaar te ontmoeten en informatie uit te wisselen. In 2009 volgde de werkgroep van dichtbij het onderzoek naar vredesopvoeding in het onderwijs en boog zich over tussentijdse onderzoeksresultaten.

Het bedrijfsleven is eveneens een belangrijke betrokken actor in het werkveld van het Vredesinstituut. Met name inzake thema's als wapenhandel, militaire O&O en maatschappelijk verantwoord ondernemen, is een open contact noodzakelijk. Het instituut verwelkomde dan ook de aanwezigheid van vertegenwoordigers van de betrokken industriesectoren op zijn evenementen. Speciale aandacht ging in 2009 naar 'outreach', onder meer tijdens het seminarie 'Overheid en bedrijfsleven: partners in strategische exportcontrole'.

5.5.2 Evenementen

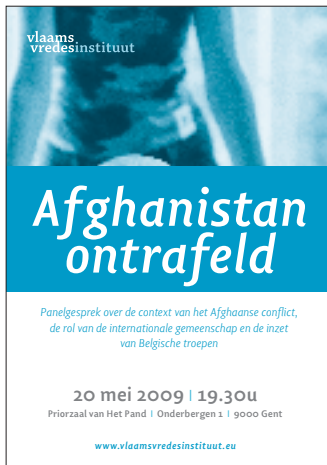
Op 12 maart 2009 organiseerden het Vlaams Vredesinstituut en het Studiecentrum voor Kernenergie in Mol (SCK) een tweedaags *seminarie* **‘Nucleaire veiligheid en non-proliferatie’** in het Vlaams Parlement. Onder meer kerntechnologie en haar mogelijke toepassingen in wapens, de belangrijkste nationale en internationale actoren, het hoe en waarom van safeguards en de nationale en internationale politieke context kwamen daarbij aan bod. Volksvertegenwoordigers en parlementair medewerkers, academici en experts uit het middenveld woonden dit seminarie bij.

Op 17 maart 2009 stelde het Vredesinstituut zijn **jaarrapport over de Vlaamse buitenlandse handel en wapens en goederen voor tweëerlei gebruik** voor in het Vlaams Parlement. Het Vredesinstituut publiceert elk voorjaar een jaarrapport over de Vlaamse buitenlandse wapenhandel. Editie 2009 van dit jaarrapport omvat de cijfers met betrekking tot in- uit- en doorvoer van militair materieel en producten voor tweëerlei gebruik in 2008, en een diepgaande analyse van die cijfers. Het rapport werd gepresenteerd voor een publiek van volksvertegenwoordigers en pers.

Tijdens het **seminarie ‘Overheid en bedrijfsleven: partners in strategische exportcontrole’**, bracht het Vredesinstituut op 7 mei 2009 volksvertegenwoordigers, stakeholders en experts samen in het Vlaams Parlement. De aanwezigen bogen zich over het belang, de beste praktijken en toekomstige ontwikkelingen van samenwerking tussen overheid en industrie op vlak van exportcontrole bij goederen

voor tweëerlei gebruik en militair materieel. Alyson J.K. Bailes (professor Internationale Betrekkingen aan de Universiteit van Reykjavik) zat het seminarie voor, en bijdragen werden verzorgd door Spencer Chilvers (Head of the UK Export Control’s Organisation’s International Policy Unit), Werner Knapp (Deputy head of division 225 BAFA: Outreach-Projects), Sibylle Bauer (Senior researcher bij SIPRI) en Freek Couttenier (Agoria).

Het Vredesinstituut organiseerde op 20 mei 2009 een **panelgesprek 'Afghanistan ontrafeld: de context van het conflict, de rol van de internationale gemeenschap en de inzet van Belgische troepen'** om het maatschappelijk debat omtrent de internationale en Belgische rol in het Afghaanse conflict te informeren. Vier sprekers leidden tijdens het gesprek elk een invalshoek in: Tim Bogaert (Pax Christi) over de lokale context, met een korte historiek en toelichting bij de actuele situatie in Afghanistan; Thomas von der Dunk (Nederlandse publicist) over de regionale context, met aandacht voor geopolitieke aspecten en het concept 'nation building'; Sven Biscop (Egmont) over de rol van de internationale gemeenschap

en de internationale strategische context; en Marc Ectors (Beleidscel Kabinet Defensie) over de rol van België en Belgische troepen.

In de Vredesweek organiseerden het Vlaams Vredesinstituut en MO* Magazine op 29 september 2009 een **politiek debat 'Kiezen onze politici voor een klimaat van vrede?'** in het Vlaams Parlement. Aan het begin van de nieuwe legislatuur 2009-2014 kregen de verschillende politieke fracties daarin de kans kleur te bekennen over concrete vredesvraagstukken. Een aantal scherpe

stellingen stonden centraal, bijvoorbeeld over nucleaire wapens, diversiteit, grondstoffen en conflict. Alle fracties in het parlement waren vertegenwoordigd in het discussiepanel door volgende volksvertegenwoordigers: Sabine Poleyn voor CD&V; Erik Tack voor Vlaams Belang; Patricia Ceysens voor OpenVLD; Jan Roegiers voor sp.a; Matthias Diependaele voor NVA; Ivan Sabbe voor Lijst Dedecker en Bart Caron voor Groen!.

Op 10 november 2009, aan de vooravond van Wapenstilstand, organiseerden het Vlaams Vredesinstituut, In Flanders Fields Museum en Vredesstad Ieper voor de tweede keer een **Elfnovemberlezing** ter herdenking van de Eerste Wereldoorlog. **Robert Fisk** ging in 2009 in op de uitnodiging om zijn visie op vrede en verzoening neer te schrijven ter herdenking van het einde

van de Grote Oorlog. Robert Fisk is journalist, schrijver en Midden-Oosten-correspondent voor de Britse krant *The Independent*. In zijn loopbaan berichtte hij onder meer over de conflicten in Ierland, ex-Joegoslavië, Irak en Libanon. Vanuit zijn brede ervaring, historisch inzicht en literaire bagage reflecteerde hij met grote persoonlijke betrokkenheid over de gevolgen van oorlog en de mogelijkheden voor vrede. De Elfnovemberlezing werd afgerond door een recital met liederen van de Engelse componist, dichter en soldaat Ivor Gurney, door April Frederick (sopraan) en Amy de Sybel (piano). Op de Elfnovemberlezing in de Stadschouwburg Ieper waren meer dan 360 genodigden aanwezig, waaronder volksvertegenwoordigers, vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld en betrokken burgers. Ook diplomatieke vertegenwoordigers van landen die betrokken waren bij het conflict waren aanwezig.

5.5.3 Communicatie

Huisstijl

Voor zijn huisstijl werkt het Vredesinstituut samen met Gramma nv. Gramma is een netwerkpartner van de Total Identity Group en is gespecialiseerd in strategische verkenningen op vlak van identiteit, imago en positionering én de visuele en communicatieve implicaties daarvan. Het sober logo met alleen een woordmerk en de aanvullende beeldtaal worden op alle publicaties en uitgaven van het Vredesinstituut geïmplementeerd.

Website

De website van het Vredesinstituut is het centrale vehikel voor voorlichting en communicatie. Het adres van de website wordt dan ook op alle dragers duidelijk gecommuniceerd en het onderhoud en de uitbouw van de site zijn permanente aandachtspunten. Transparantie en soberheid primeren in zowel structuur als vormgeving. In 2009 bezochten gemiddeld 1643 unieke bezoekers per maand de website van het instituut.

www.vlaamsvredesinstituut.eu - www.flemishpeaceinstitute.eu

Digitale Nieuwsbrief

In 2009 werden regelmatig elektronische nieuwsbrieven uitgestuurd naar abonnees. Geïnteresseerden kunnen via inschrijving op de nieuwsbrief op de hoogte blijven van activiteiten of nieuwe publicaties van het Vredesinstituut. Het huidige adressenbestand met mensen die inschreven op de nieuwsbrief, telt alles samen 970 adressen, waarvan 622 Nederlandstalige en 348 Engelstalige contacten.

Communicatieplan

Het sluitstuk van het onderzoeks-, advies- en documentatiewerk van het instituut is een doeltreffende externe communicatie. Daartoe werd in 2009 een communicatieplan opgesteld waarin werd nagegaan hoe de missie, visie en strategie van het instituut – als parlementaire instelling – best in elkaar kunnen haken met externe (strategische) communicatie. Dit communicatieplan is richtinggevend voor de externe communicatie van het Vredesinstituut, als ondersteuning van het vastgelegde strategisch plan en als veruitwendiging van de identiteit van het instituut die stilaan vorm krijgt.

5.5.4 Het Vredesinstituut in de pers

Persberichten

- 27/10/2009 Vlaming krijgt steeds minder buitenlands nieuws te zien
- 29/04/2009 Vlaams Vredesinstituut presenteert Memorandum voor de Vlaamse en Europese verkiezingen
- 17/03/2009 Jaarrapport Vredesinstituut brengt opmerkelijke vaststellingen over Vlaamse wapenhandel aan het licht

Audiovisuele media

- 09/01/2009 'Belgische wapens voor Israël'
CANVAS: Ter zake
(interview directeur Tomas Baum)
- 17/03/2009 'Jaarrapport Vlaamse wapenhandel'
VTM: Het Nieuws
- 17/03/2009 'Jaarrapport Vlaamse wapenhandel'
Radio 1: Nieuws
- 17/03/2009 'Jaarrapport Vlaamse wapenhandel' Q-Music: Nieuws
- 19/08/2009 'Vlaamse wapenexport zit in de lift' Radio 1: De Ochtend
(interview met Tomas Baum)
- 09/10/2009 'Nobelprijs voor de Vrede voor Obama'
Studio Brussel: De wereld van Sofie
(interview met Tomas Baum)
- 22/10/2009 'Vrede en muziek'
Klara: De Ambassadeurs
(interview met Tomas Baum)
- 27/10/2009 'Aandeel buitenlands nieuws daalt'
Radio 1: Nieuws

Geschreven Pers

- 08/01/2009 ' Hamas, gegoten lood und kein Ende' – De Morgen
- 01/02/2009 'Vrede kun je leren' – Klasse voor Leraren
- 18/03/2009 'Ceysens te laks volgens sp.a' – De Standaard
- 18/03/2009 'Vervijfvoudiging invoer lichte handwapens' – Gazet van Antwerpen
- 18/03/2009 'Fors meer wapens ingevoerd in Vlaanderen' – Het Laatste Nieuws
- 18/03/2009 'Vlaanderen voert fors meer kleine wapens in' – Metro
- 18/03/2009 'Invoer van lichte wapens schiet fors de hoogte in' – De Morgen
- 19/03/2009 'Wapenregister is onvolledig en onbetrouwbaar' – De Morgen
- 19/03/2009 'Ceysens doet niets aan groei invoer wapens' – Metro
- 24/03/2009 'Meerderheid scholen bezig met vredesopvoeding' – De Morgen
- 26/03/2009 'Flandre Surarmée' – Tendances
- 09/06/2009 'Wereldwijd duizend miljard euro voor legers' – De Standaard
- 09/06/2009 'Wereldwijd duizend miljard euro voor legers' – Het Nieuwsblad
- 24/06/2009 'Het leger, uw vriend' – MO* Magazine
- 30/09/2009 'Eindtermen herinneringseducatie in slop' – Kerk + Leven
- 01/10/2009 'Vlaamse Wapenexport' – MO* Magazine
- 13/10/2009 'Aantal vergunningen wapenexport voor leger en politie gestegen' – De Morgen
- 20/10/2009 'Europa geeft wapenfabrikanten meer ruimte' – De Werktitel
- 28/10/2009 'Vlaming krijgt veel te weinig nieuws uit het buitenland' – Metro
- 28/10/2009 'Steeds minder buitenlands nieuws in Vlaamse journaals' – De Morgen
- 28/10/2009 'Vlaming ziet minder buitenlands nieuws' – De Standaard
- 28/10/2009 'Kranten filteren zichzelf uit kritisch persbericht' – De werktitel
- 28/10/2009 'Vlaming krijgt minder buitenlands nieuws voorgeschoteld' - Indymedia
- 29/10/2009 'Scoop' – De Standaard
- 30/10/2009 'Ver van mijn bed' – De Standaard
- 02/11/2009 'Vlaanderen giet wapenhandel in decreet' – De Standaard
- 04/11/2009 'Klein land, veel buitenland' – Knack
- 11/11/2009 'En nu nog meer vrouwen' - Knack
- 11/11/2009 'De illusie dat oorlog beëindigd kan worden door oorlog' – MO* Magazine
- 12/11/2009 'Hun stem nog steeds met ons' – De Morgen
- 14/11/2009 'Onze leiders weten niet meer wat oorlog betekent' – De Morgen
- 14/11/2009 'Ik ben een misdaadverslaggever' – De Standaard
- 02/12/2009 'Rondje navelstaren' – Kerk + Leven
- 04/12/2009 'Selectiecomité vredesprijs bijna compleet' – Het Laatste Nieuws

5.5.5 Publicaties in externe fora

De Graeve W. en Baum T. (2009), Short films and moving debates: an account of the IPRA Short Film Festival, in: Reyhler L, et al. (eds.), *Building Sustainable Futures*, HumanitarianNet, University of Deutso, 369-379

Duquet, N. (2009), 'Arms Acquisition Patterns and the Dynamics of Conflict: Lessons from the Niger Delta', *International Studies Perspectives*, 10, 169-185.

Depauw, S. (2009), Het Europees beleid inzake wapenhandel: de EU als voorvechter van vrede en veiligheid of als katalysator voor economische groei, *Internationale spectator*, 63, nr.11, 578-583

#6

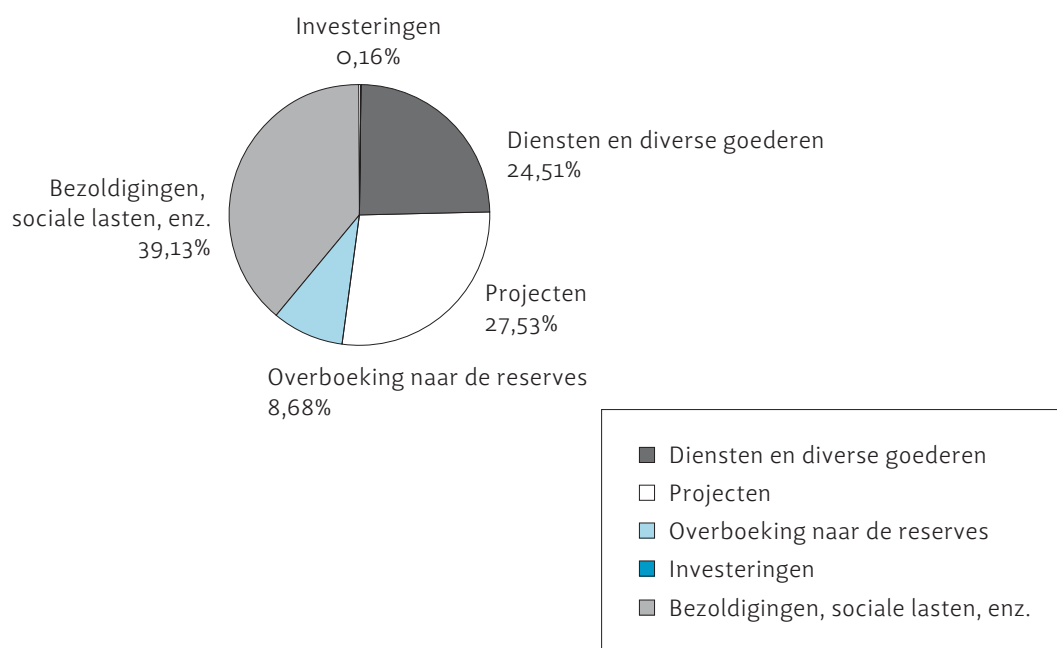
Financieel verslag

De jaarrekening 2009 van het Vlaams Vredesinstituut omvat de uitgaven voor de in dit jaarverslag beschreven activiteiten.

In samenwerking met de diensten van het Algemeen Secretariaat van het Vlaams Parlement, voert het Vlaams Vredesinstituut een autonome budgettaire en economische boekhouding in SAP. Dit houdt in dat naast de afzonderlijke begroting ook een afzonderlijke jaarrekening wordt opgemaakt. Het Vlaams Parlement kent het Vredesinstituut jaarlijks een werkingstoelage toe en keurt jaarlijks, op voorstel van de Raad van Bestuur, de begroting en de rekeningen van het instituut goed. Het Vredesinstituut volgt de boekhoudregels zoals opgelegd in het Begrotings- en Boekhoudreglement van de aan het Vlaams Parlement verbonden instellingen. De rekeningen worden gecontroleerd door het Rekenhof. De Rekening van het Vlaams Vredesinstituut voor het begrotingsjaar 2009 werd op 16 juni 2010 goedgekeurd door de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement.

In 2009 bedragen de uitgaven van het budgettair resultaat 1.127.056 euro, waarvan 1.024.260 euro kosten en 102.796 euro boeking naar de reserves.

Verdeling van de uitgaven van het budgettair resultaat 2009

#7

Publicaties 2009 – overzicht

7.1

Nederlandse publicaties

Onderzoeksrapporten

- *Vlaamse Buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweeërlei gebruik 2008*
Auteur: Nils Duquet
Publicatie: Brussel, 17 maart 2009
ISBN 9789078864196 -178p.
- *Een venster op de wereld*
Auteurs: Ruud Wouters, Knut De Swert, Stefaan Walgraeve
Publicatie: Brussel, 27 oktober 2009
ISBN 9789078864240 - 160 p.

Achtergrondnota's

- *Herinneringseducatie in het Vlaamse onderwijs: een pleidooi voor Holocaustherdenking, geschiedenisonderwijs en vredesopvoeding?*
Auteur: Geert Castryck
Publicatie: Brussel, 3 september 2009
ISBN 9789078864226 - 23p.

Adviesnota's

- *Advies bij het voorstel van decreet van de heren Roland Van Goethem, Jan Penris, Karim Van Overmeire*
Publicatie: Brussel, 14 januari 2009
- *Advies bij het voorstel van decreet van de heren Eloi Glorieux, Jos Stassen en Rudi Daems*
Publicatie: Brussel, 14 januari 2009
- *Advies bij het voorstel van decreet van de heren Jan Roegiers en Kurt De Loor*
Publicatie: Brussel, 14 januari 2009

- *Memorandum voor de Vlaamse en Europese verkiezingen 2009*
Publicatie: Brussel, 29 april 2009
- *Advies ter bevordering van buitenlandberichtgeving in de Vlaamse media*
Publicatie: Brussel, 27 oktober 2009

Jaarverslag

- *Jaarverslag 2008*
Publicatie: Brussel, 10 juli 2009
ISBN 9789078864202 – 88 p.

Brochures

- *Elfnovemberlezing door Tadatashi Akiba*
Publicatie: Brussel, 16 januari 2009
- *SIPRI Yearbook 2009 - Samenvatting in het Nederlands*
Publicatie: Brussel, 8 juli 2009
- *Elfnovemberlezing Robert Fisk*
Publicatie: Leper, 10 november 2009

7.2

In het Engels vertaalde publicaties

Onderzoeksrapporten

- *Flemish foreign arms trade and trade in dual-use items 2008*
Auteur Nils Duquet
Publicatie: Brussel, 17 maart 2009
ISBN 9789078864196 – 180p.
- *A window on the world*
Auteurs: Ruud Wouters, Knut De Swert, Stefaan Walgraeve
Publicatie: Brussel, 27 oktober 2009
ISBN 9789078864257 - 152 p.

Achtergrondnota's

- *Remembrance education in Flanders: an argument in favour of Holocaust remembrance, history teaching and peace education?*
Auteur: Geert Castryck
Publicatie: Brussel, 3 september 2009
ISBN 9789078864233 - 23p.

Adviesnota's

- *Advice on the draft decree of members Roland Van Goethem, Jan Penris, Karim Van Overmeire*
Publicatie: Brussel, 14 januari 2009
- *Advice concerning the draft decree of members Eloi Glorieux, Jos Stassen and Rudi Daems*
Publicatie: Brussel, 14 januari 2009
- *Advice concerning the draft decree of members Jan Roegiers and Kurt De Loor*
Publicatie: Brussel, 14 januari 2009

- *Memorandum for the Flemish and European elections 2009*
Publicatie: Brussel, 29 april 2009
- *Recommendations for the promotion of foreign news coverage in the Flemish media*
Publicatie: Brussel, 27 oktober 2009

Jaarverslag

- *Annual Report 2008*
Publicatie: Brussel, 10 juli 2009
ISBN 9789078864219 – 86 p.

Brochures

- *11 November Lecture by Tadatoshi Akiba*
Publicatie: Brussel, 16 januari 2009
- *11 November Lecture Robert Fisk*
Publicatie: Ieper, 10 november 2009

Colofon

Redactie:

Wies De Graeve

Lay-out:

Wendy Guns, Gramma nv

Drukwerk:

Drukkerij Artoos

Brussel, 5 juli 2010

ISBN 9789078864349

Het Vlaams Vredesinstituut werd bij decreet opgericht door het Vlaams Parlement als onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek. Het Vredesinstituut voert wetenschappelijk onderzoek uit, documenteert relevante informatiebronnen, en informeert en adviseert het Vlaams Parlement en het brede publiek inzake vredesvraagstukken.

Vlaams Vredesinstituut
Leuvenseweg 86
1000 Brussel
tel. +32 2 552 45 91

vredesinstituut@vlaamsparlement.be
www.vlaamsvredesinstituut.eu